

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Unges paradoksale selvdannelse mellem interaktion og instans

Spaten, Ole Michael; Søgaard, S. C.; Straarup, N. S.; Pihl, Annika Elisabeth; Løkken, Lillith Olesen; Christiansen, S. F.

Publication date:
2008

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Spaten, O. M., Søgaard, S. C., Straarup, N. S., Pihl, A. E., Løkken, L. O., & Christiansen, S. F. (2008). Unges paradoksale selvdannelse mellem interaktion og instans. Institut for Kommunikation, Aalborg Universitet.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- ? Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- ? You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- ? You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

UNGES

**PARADOKSALE SELVDANNELSE
MELLEM INTERAKTION OG INSTANS**

Ole Michael Spaten, Stine Crone Søgaard,
Nanna Scherfig Straarup, Annika Elisabeth Pihl,
Lillith Olesen Løkken, Sofie Friis Christiansen

Aalborg Universitet, Psykologi

Unges

paradoksale

selvdannelse

mellem

interaktion

og

instans

Unges paradoksale selvdannelse mellem interaktion og instans

Ole Michael Spaten,

Stine Crone Søgaard,

Nanna Scherfig Straarup,

Annika Elisabeth Pihl,

Lillith Olesen Løkken,

Sofie Friis Christiansen

Psykologi, Aalborg Universitet

Unge paradoksale selvdannelse mellem interaktion og instans

Copyright © Ole Michael Spaten, 2008, CPU, Aalborg Universitet,
Stine Crone Søgaard, Nanna Scherfig Straarup, Annika Elisabeth Pihl,
Lillith Olesen Løkken, Sofie Friis Christiansen.

ISBN 978-87-992543-1-6

Printed in Denmark, Uniprint 2008

1. udgave, 1. oplag.

Institut for Kommunikation, Aalborg Universitet har givet støtte til
udgivelsen.

Korresponderende forfatter: Ole Michael Spaten, oms@hum.aau.dk
Aalborg Universitet, Psykologi studiet, Kroghstræde 3, 9220 Aalborg SØ

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden
gengivelse af eller kopiering fra denne bog eller dele heraf er kun tilladt
i overensstemmelse med overenskomst mellem Undervis-
ningsministeriet og Copy-Dan. Enhver anden udnyttelse er uden
forfatterens skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om
ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug i anmeldelser.

Indholdsfortegnelse

Introduktion.....	6
Den kontekstfokuserede position	10
Den instansfokuserede position.....	11
Metode.....	13
Resultater.....	15
Interpretative Phenomenological Analysis.....	15
Faktaboks 1.1	16
Endelige version af temaer	16
Faktaboks 1.2.....	19
Undersøgelsens tolv deltagere	19
Flydende identitet	20
At være ”sig selv”	24
Tilpasse sig eller at skille sig ud.....	27
Indflydelsen fra andre.....	31
Diskussion	35
Indflydelsen fra andre.....	35
At være ”sig selv”	38
Tilpasning eller at skille sig ud.....	40
Flydende identitet	42
Hvordan navigeres	47
Inkonsistenser	47
Konsistenser	50
Konklusion	55
Interaktion og instans	55
Kulturel kontekst	56
Metodiske refleksioner	57
Referenceliste:.....	60

Unge paradoksale selvdannelse mellem interaktion og instans

Ole Michael Spaten, Stine Crone Søgaard, Nanna Scherfig Straarup,
Annika Elisabeth Pihl, Lillith Olesen Løkken, Sofie Friis Christiansen
Psykologi, Aalborg Universitet

Samfundsmæssige betingelser, forhold der drejer sig om det enkelte individ og psykologifaglige begrebers udvikling vil være spundet sammen som forståelsesramme for det empiriske studie af unges paradoksale selvdannelse mellem social interaktion og psykisk instans reflekterende det klassiske ”en/mange problem”.

Spørgsmålet er, om vi gennem interview med disse unge bliver bragt tættere på en forståelse af, om de to oftest opstillede og modstillede psykologiske ’hovedskoler’ i stedet er labyrintisk forbundne? Herudover er det undersøgelsens formål yderligere at belyse postmoderne unges identitetsdannelse.

12 danske unge i 15-års alderen – fra en storbys yderkvarterer – blev interviewet, og resultaterne viser, at postmoderne unge mestrer på engang at fastholde tanken og fornemmelsen af sig selv som værende den samme over tid samtidig med en bevidst forflytning og pendulering mellem vidt forskellige roller og adfærdsmønstre i diverse sociotoper. Konklusionen er, at unges selvrefleksive kompetencer matcher globaliseringens fordringer, men også at (identitets)dannelsesprocessen fordrer betingelser og spejlingsmuligheder fra en bred vifte af betydningsfulde andre. Områder for fremtidig forskning påpeges i slutningen af artiklen.

Introduktion

Relativt få empiriske undersøgelser belyser unges komplekse identitetsdannelse (Illeris, Katznelson, Simonsen, & Ulriksen, 2002; Spaten, 2007) og forskning der tager udgangspunkt i unges egne udsagn har været forsømt (Arnett, 2005; Bassett, Beagan, Ristovski-Slijepcevic, & Chapman, 2008). Formålet er således at fremlægge en nutidig empirisk undersøgelse af unges selvopfattelse, der fokuserer på centrale psykologiske begreber og forholder sig til samspillet individ-samfund, der har forandret sig hastigt og radikalt indenfor de seneste 30 år (se f.eks. (Dencik, 2005)).

Vi vil søge også at se undersøgelsens fund i dette makroperspektiv. Grunden til at netop de unge er interessante er, blandt andet at de på deres alderstrin oplever mange forskellige nuancerede processer og ikke blot på ét, men på mange punkter oplever foranderlighed i deres hverdag (Simonsen, 2002). De er f.eks. ved at gå fra at være barn til at blive voksen, de er for nogens vedkommende ved at løsrive sig fra deres forældre, de er midt i en vigtig beslutning omkring uddannelse, og nogle overvejer ”store spørgsmål” som f.eks. meningen med livet og hvem er jeg? Disse tanker og processers betydning for de unges selvforståelse er forskningsmæssigt interessante og har medført, at omdrejningspunktet i vores undersøgelse af unges selvdannelse er, hvorvidt de unge udtrykker en indre kontinuerlig kerneselvforståelse, eller om de i højere grad definerer sig selv fra kontekst til kontekst, eller om de rent faktisk kombinerer disse? Kort sagt altså en diskussion mellem en interpersonel og en intrapsykisk forståelsesramme for begrebet selv. Eller som vi skriver i overskriften: Unges paradoksale selvdannelse – mellem interaktion og instans.

Vi har foretaget tolv semistrukturerede kvalitative interview med tolv danske unge i alderen omkring femten år, med det formål at få et indblik i netop disse unge menneskers livsverden. Artiklen diskuterer, forankret i empirien, hovedsageligt, hvordan en forståelse af de unges oplevelse af (sig) selvet kan indkredses. For at sætte en ramme for denne diskussion har vi valgt at sætte to teoretiske hovedskoler op overfor hinanden, der netop forholder sig meget forskelligt i forhold til problematikken omkring forståelsen af selvet. På den ene side står postmeriksonianerne, som repræsentanter for den, hovedsageligt, intrapsykeiske forståelse af selvet, og på den anden side står socialkonstruktionisterne med deres kontekstuelle og interpersonelle selvforståelse.

Der er sket store forandringer i menneskets forståelse og forholdet sig til disse centrale psykologiske begreber gennem tiderne. Af grunde som hænger sammen, men som pædagogisk kan adskilles og kaldes henholdsvis samfundsmæssige og mere interne psykologifaglige. Går vi begrebshistorisk til værks, kan vi påpege, at selve forståelsen af begrebet selv har udviklet sig markant. Slår man op i

(SalmonsensKonversationsLeksikon, 1926), (bd., XXI, p. 210) og søger efter ordet selv eller selvet, vil man være nødt til enten at opgive sin søgning eller stille sig tilfreds med en redegørelse for begrebet selvangivelse, da dette vil være det første begreb, der indeholder ordet selv. Slår man derimod op i Den Store Danske Encyklopædi – redigeret 80 år senere – i 2006, vil man først skulle vælge, hvilken tilgang til begrebet selv man ønsker at læse om. Skal det være med en filosofisk eller psykologisk tilgang? - og selvet siges at kunne betegne både menneskets bevidsthed og dets personlighedsstruktur. En leksikalsk tilgang kan blandt andet pege på, at italesættelsen af selvet som fænomen er blevet væsentligt forøget og mere kompleks; det er blevet nødvendigt med flere tilgange og forsøg, hvis der skal fremstilles mere klare og afgrænsede definitioner af begreberne. Vi vil – på baggrund af den empiriske undersøgelse og de to hovedskoler – sætte disse begreber konkret i spil i artiklens anvendelse. Vel vidende at der er tale om komplekse begreber, der kun vanskeligt – og måske knap overhovedet – lader sig gribe og handske (Poulsen, 1994, 2002).

Gav samfundsmæssige forhold og traditioner mindre anledning til at forholde sig til sig selv tidligere? For blot 50-60 år siden var unges livsbaner ofte fastlagte af kulturelle bånd og familiære forventninger, hvilket blandt andet gav anledning til traditionstunge talemåder, som f.eks.: ”som fader så søn...”. Livsbetingelser, som til en vis grad gav retning og identitet, er blevet afløst af kravet om i stigende grad at navigere i det uvisse, være ”omstillingsparat” og vide hvem man er både her og nu og her og der og alle vegne (Spaten, 2007). Men samtidig har ungdomstiden ofte været beskrevet som en krævende fase, hvor ungdom både kan bestå af et mulighedernes “rum for frihed og lykke” og på den anden side som noget ”risikabelt og problematisk” (Simonsen, 2002); (Dencik, 2006); (Ziehe, 1995, 2004), og det har ofte været debatteret og omdiskuteret, om vore dages unge generelt håndterer moderniteten og faktisk fungerer mere kompetente, eller om vide rammer tværtimod efterlader børn og unge mere rodløse eller mere identitetsforvirrede (Sommer, 1996); (Dencik, 1996); (Kroger, 2005).

Undersøgelsen intenderer at give tentative svar på disse væsentlige spørgsmål. Modernitetens problemstilling har tilsvarende også været tematiseret som en åben

horisontlinje af muligheder, en social og kulturel frisættelse med frie valg af livsmønstre overfor en måske stigende ekspropriation fra medieskabte drømmebilleder og bestemte kulturelle koder (Ziche & Stubenrauch, 1983); (Illeris et al., 2002); (Spaten, 2007). Samfundsmæssige brydningsfelter, identitet og psykologifaglig begrebsdannelse spindes tæt og sætter sig også igennem i forhold til diskursen blandt psykologiske teoretikere.

Rom Harré ser f.eks. på boghylderne i D.C. og konstaterer tørt: "To judge by the number of books and articles that have the word "self" in the title, interest in this topic has hardly waned in two decades" (Harré, 1998)(p. ix). Interessen øges fortsat bekræftedes for nylig (Harré, 2006). Selvom man nok kan antage, at anvendelsen af begrebet "selv" som psykologisk fagterm er øget indenfor de sidste 20-30 år (Køppe, 2007), bemærkede Carl Rogers allerede i 1961, at der var øget fokus på studiet af selvet og selvopfattelse: it "has been an increasingly important area of study for psychology". Med forskellige vendinger og betoning er der efterfølgende formuleret nogenlunde det samme hvert eneste af de seneste mange tiår (f.eks.: (Coopersmith, 1967); (Gergen, 1968); (Erikson, 1971); (Calhoun & Morsen, 1977); (Burns, 1979); (Hansford & Hattie, 1982); (Harter, 1985); (Markus & Wurf, 1987); (Muijs, 1997); (Marsh & Yeung, 1998); (Tønnes Hansen, 1999); (Bauman, 2001); (Bertelsen, 2002; Elbaum & Vaughn, 2001; Køppe, 2007); (Jørgensen, 2008)). Medens den faglige interesse for begreber som "selvet", "identitet" og "selvopfattelse" er (ur)gammel, kan der dog spores en intensivering nationalt og internationalt, blandt andet gennem søgning på APA databaser (Spaten, 2007). Spørgsmålet er dog, om interesse og psykologisk forskning bidrager med øget klarhed, positionering eller nye integrative vinkler, bliver vi rent faktisk klogere? Spørgsmålet skønnes relevant at rejse, men også mere specifikt i forhold til unges identitets- og selvdannelse, er undersøgelser påkrævet.

Fra forskellige psykologiske positioner har der som nævnt været forfægtet vidt forskellige og øjensynligt inkommensurable opfattelser af selvet, hvor der typisk på den ene side kan nævnes "selvet som interaktionsprodukt" overfor "selvet som reflekterende midtpunkt" på den anden side (Køppe, 2007). Eller som vi skrev i titellinjen ovenfor "identitets- og selvdannelse mellem interaktion og instans"; hvor

positionerne (f.eks. Gergen, 1968, 2005 og (Erikson, 1971), ofte tolkes og formuleres stejlt overfor hinanden (Spaten, 2006), ligesom det herudover længe har været påpeget, at relationen mellem individ og samfund eller individet i kontekst og konteksten i individet i højere grad trænger til at blive belyst forskningsmæssigt (Rattansi & Phoenix, 1997).

Konteksten synes da også at spille en mere afgørende rolle i nyere psykologisk forsknings fokus på selvet (Bertelsen, 2002). Den psykologiske forståelsesramme for begrebet selv og begrebet identitet rekonstrueres som nævnt løbende i disse år, i øvrigt til en vis grad i takt med samfundsudviklingen (Jørgensen, 2008). I trit med at vores samfund (Bauman, 2001), bliver mere og mere flydende og elastisk i forhold til familiestruktur, traditioner og rollefordelinger, bliver vores opfattelse af vores selv også mere elastisk. Men forsøget på at understrege en kontekstuel forståelse af selvet og identitet (Côté, 1996) må egentlig sættes ind i en større paradigmatisk drejning indenfor psykologien og udviklingspsykologien i særdeleshed, hvor økologiske valide studier forstår individet som indlejret i en række forskellige kontekster (Bronfenbrenner, 1979). En reciprok, dynamisk forståelse der betyder, at f.eks. unge danner, vælger og forandrer deres kontekst, såvel som konteksten både begrænser, udvider og konstituerer de grundlæggende udviklingsmæssige betingelser. En forståelse af forholdet mellem udvikling og kontekst, som i øvrigt også andre psykologiske forskere løbende har understreget vigtigheden af (Cole, 1996; Rogoff, 2003; Jørgensen, 2008, Dencik, Sommer & Jørgensen, 2008 m.fl.). Forskellige positioneringer konceptualiserer imidlertid ganske modstridende.

Den kontekstfokuserede position

Socialkonstruktionisterne – med teorier om det kontekstbestemte evige foranderlige selv – og ”socialkognitivist” (som f.eks. Bruner, 2005) – sætter spørgsmålstegn ved, om selvet overhovedet eksisterer i den faste kerneforståelse, som f.eks. Erikson fremstiller i sin teori, om den intrapsykeiske identitets livslange udvikling. Dette brud med den hidtidige forståelse af mennesket har i høj grad været med til at inspirere forskningen bag denne artikel. Konkret ønskede vi, at

forstå de mennesker artiklen handler om, og danne os et lille indblik i de unges livsverden: Kunne det føre os nærmere på en forståelse af 'et selv' eller mangel på samme? Det er dog ikke kun indenfor de psykologiske skoledannelser, at der er tendenser at spore til, at selvet skal defineres på ny, for at passe ind i det samfund vi lever i nu om stunder. Vender vi kort blikket over mod sociologien hører vi f.eks. Zygmunt Bauman, der udtaler:

"...Og forandringen (i samfundet red.) går helt ind i kernen af vores personlighed, hvor vi har indset, at vores identitet er noget, vi selv er med til at skabe, og at den kan flyde fra én form til en anden", (Bauman, 2007).

Her hævder Bauman, at der faktisk er en kerne i vores personlighed, at der vel findes en identitet, og at vi selv er med til at skabe os selv løbende igennem livet. Set fra de mest radikale socialkonstruktionisters synsvinkel, som f.eks. Kenneth Gergen, finder selv-dannelsen foranderligt sted fra nu til nu, fra kontekst til kontekst, og Gergen taler dermed ikke om vores identitet i den forstand. Hos Bauman forstås selv-dannelsen antageligt mere tidsmæssigt udstrakt. Vi har altså at gøre med historisk forskellige nuancer indenfor den konstruktionistiske skoledannelse.

Selvet, forstået som en skabende proces, kan blandt andet trækkes tilbage til George H. Mead (Mead, 1972 [1934])'s selvforståelse. Selvet er ifølge Mead en proces mellem det objektive mig og det subjektive jeg, hvor forestillinger om andres syn på en, den generaliserede anden, indgår i selvkonstruktionen. Med de samfundsmæssige forandringer der er sket siden Mead, synes fokus på selvet som proces eller konstruktion at være blevet et endnu mere relevant, omdiskuteret og kritiseret debatområde. Vi forstår, at socialkonstruktionismen og Bauman, trods nuanceforskelle, står som nogle af de mere radikale indenfor det, man kunne kalde en "interaktionistisk" selvopfattelse. Deres fokus på foranderligheden i forståelsen af *selvet* skaber grobunden for den i vores øjne vigtige diskussion om selvets placering og dannelse, her især i forhold til unge.

Den instansfokuserede position

Den posteriersonianske skole er i denne artikel hovedsageligt repræsenteret ved Jane Kroger, der tager arven op fra Erik H. Erikson (1971) og holder fast i, at

mennesket har en egoidentitet, men samtidig i langt højere grad end Erikson lægger vægt på, at omgivelser og interpersonelle forhold spiller en større rolle i forhold til dannelse og udvikling af denne egoidentitet. Ser vi tilbage på det, vi tidligere skrev omkring det øgede fokus på *selvet*, eksemplificeret ved Bauman og socialkonstruktionisterne, forholder Kroger sig også til denne nutidige diskussion ved at tillægge konteksten og de mange valg, som individet står overfor i sin dannelse af selvforståelse, relativ stor betydning (Kroger, 2000). Men Kroger adskiller sig som tidligere nævnt markant fra socialkonstruktionisterne ved at mene, at konteksten *påvirker* en egoidentitet, der danner forståelsen af *selvet* og ikke er *skabende* for *selvet*, som jo er socialkonstruktionisternes teori.

Indenfor den postmeriksonianske skole finder vi for eksempel også McAdams, der forstår identitet gennem narrativ analyse. I hans forståelse dannes identitetsfølelse gennem et organiseret net af forskellige historier. Dermed kan McAdams ses både som repræsentant for den postmeriksonianske skole og som et muligt bindeled mellem postmeriksonianerne og socialkonstruktivisternes, idet han, ligesom for eksempel Bruner, anlægger en narrativ tilgang. Dog er de to teoretikers fokus stadig forskelligt, da Bruner taler om den kontekstskabte narrative selvforståelse, mens McAdams taler om, at visse narrativer integrerer forskellige tendenser og danner en mere eller mindre meningsgivende helhed. Identitet skal derfor forstås – med McAdams – som en samling af små historier, der tilsammen kobles og skaber en samlet selvforståelse over forskellige kontekster.

Hvor den postmeriksonianske skole i denne artikel hovedsageligt er repræsenteret ved Jane Kroger, er den socialkonstruktionistiske skole hovedsageligt repræsenteret ved Kenneth Gergen. Kroger mener, at de unge besidder et fast indre kerneselv, der udvikles og tilpasses i samspil med den unges skiftende kontekster. Den postmeriksonianske skole har derfor fokus på den fortløbende udvikling af en indre identitetsinstans. Ifølge Gergen danner det postmoderne samfund, der fremstår evigt foranderligt og med udflydende grænser, baggrund for, at det menneskelige selv ikke skal forstås som en indre stabil kerne, men snarere som noget flydende, der er kontekstuel bestemt.

Indledningen afslutter vi med at understrege, at fremstillingen af vores fund – akkurat som de fleste fremstillinger indenfor psykologisk forskning – bliver ikke en enten-eller fremstilling. Vores analyse og diskussion af empirien munder derimod ud i en samlet vurdering af de to teoretiske skoler som værende supplerende frem for udelukkende i forhold til hinanden.

Det er således vores opfattelse, at *selvet* hos de unge i denne undersøgelse fremstår som et medley af en intrapsykisk enhed og som værende styret af og i nogle tilfælde skabt af kontekster.

I forhold til brugen af de teoretiske skoler i en forståelse af selvet kan man mene, at der er tendenser til, at selvet er mere interpersonelt bestemt end postmeriksonianerne sætter fokus på, og at det samtidig består af noget intrapsykisk, som socialkonstruktionisterne forholdsvis definitivt prøver at afskrive – vi kan måske tale om en sammenfiltret forbundenhed mellem to positioneringer? De to skolers medley synes således på et plan at kunne bidrage til en videre forståelse af de unges oplevelse af at leve i et samfund, hvor der mere end nogen sinde før sættes spørgsmål til og om selvets karakter. På et andet plan er særligt Jane Kroger, fra den postmeriksonianske skole, og Gergen, fra den social konstruktionistiske skole, interessante, fordi de i høj grad forholder sig til de forandringer og eksistentielle overvejelser, der finder sted i ungdomstiden. Forenes de to planer vil skolerne måske labyrintisk kunne bidrage til en forståelse for unges selvoplevelse i en tid, hvor de unge er bevidste om, at selvet kan stilles til diskussion. Artiklen plæderer således for, at skolerne – der ellers er markant forskellige i deres antagelser – begge simultant skønnes anvendelige i en fremstilling og diskussion af empirien, som det senere ses eksemplificeret i dette papir. Vi kan tilføje at de nuværende samfundsmæssige betingelser tilsiger, at det i langt højere grad er op til individet *selv* at definere *sig selv, selvet og skabe det der kunne kaldes "en løbende selvkonstruktion"*.

Metode

Konsistent med undersøgelsens metodologi blev der foretaget en homogen udvælgelse (Langdridge, 2006) af 12 unge i alderen 15-16 år. Lige mange piger og drenge med etnisk dansk baggrund, fra den samme skole, i samme yderkvarter i en

dansk storby. De unge og deres middelklasse forældre havde givet skriftligt samtykke til at deltage i undersøgelsen.

Data blev indsamlet gennem kvalitative semistrukturerede interview (Kvale, 2002), som blev gennemført i foråret 2007 med en varighed på mellem 30-45 minutter på informanternes skole i skoletiden. Inden de enkelte interview blev formålet understreget, under interviewet lyttede interviewere aktivt og fulgte op med relevante spørgsmål. Hver forfatter interviewede en dreng og en pige, og formålet var at indkredse, hvilke forhold der gør sig gældende i forhold til de unges identitets- og selvdannelse. Informanterne blev adspurgt om forskellige forhold i deres liv som for eksempel forhold til venner, familie og skole. Interviewene fulgte som udgangspunkt rækkefølgen i interviewguiden. For at beskytte informanternes anonymitet er deres navne ændret i fremstillingen af datamaterialet. Yderligere etiske overvejelser har været, at informanterne inden interviewets begyndelse har modtaget en ”briefing”, hvor de er blevet bekendt med forhold omkring anonymitet samt retten til ikke at svare på spørgsmål. I slutningen af interviewet fandt der ligeledes en kort ”debriefing” sted (Kvale, 1998), hvor informanterne fik mulighed for at tale om eventuelle uklarheder. Derudover har intervieweren undladt at stille uddybende spørgsmål til informanten omkring eventuelle følsomme emner, som ikke havde direkte relevans i forhold til nærværende undersøgelse.

Alle interviewene blev optaget på bånd og efterfølgende transskriberet. Selvom det aldrig er muligt at undgå ”interviewereffekten” (Patton, 2002), spiller personlig stil i et studie med mange interviewere i højere grad en rolle, hvilket vi vender tilbage til senere.

Transskriptioner af interviewene blev analyseret ved hjælp af Interpretative Phenomenological Analysis (IPA: (Smith, Jarman, & Osborn, 1999)). IPA er fænomenologisk i den forstand, at metoden beskæftiger sig med en udforskning af menneskers livsverden, det vil sige den subjektive mening, mennesker tilskriver deres livserfaringer, men set igennem forskningsprocessens fortolkningsprisme. Denne proces kaldes ofte dobbelthermeneutik (Langdridge, 2006), hvor forskeren

skaber mening af informantens meningssskaben i forhold til hans eller hendes livserfaring (Smith, 1996).

Selve analysearbejdet følger nøje de fem stadier beskrevet af Langdridge (2006). På de første fire stadier er der arbejdet med hvert individuelt interview for sig, mens der først på femte stadie er udledt generelle og sammenlignelige temaer mellem de forskellige interview. Dette er gjort i et forsøg på at holde sig så tæt op ad data som muligt og først til sidst forsøge at sammenligne informanterne imellem. Det er af stor betydning i IPA at arbejde meget nært på datamaterialet og analysen gennem de første stadier, hvilket medfører, at der hele tiden skiftes mellem kodningen (i venstre margen) og transskriptionen og temaer, og om disse giver mening i forhold til del og helhed. Faktabokse, der illustrerer det tætte arbejde frem og tilbage mellem data og analyse på de første fire stadier, kan rekvireres fra artiklens forfattere. Vi vil nedenfor relativt udførligt – i pædagogisk øjemed – fremstille de valgte temaer for den nærværende analyse (stadie fem).

Resultater

Interpretative Phenomenological Analysis

Arbejdet med Interpretative Phenomenological Analysis på de indledende stadier har frembragt en lang række forskellige temaer, der fra forskellige vinkler belyser de unges livsverden. I forhold til denne artikels fokus, det vil sige i et forsøg på at indkredse de mest konkrete problemstillinger i forhold til de unges forståelse af og bevidsthed omkring dem selv, har analysen indsnævret sig og resulteret i valget af fire temaer, som i samspil skønnes at afdække nærværende problemstilling. Den endelige version af fire temaer fremstilles i nedenstående faktaboks.

Faktaboks 1.1
Endelige version af temaer

Selv-dannelse blandt unge

- 1   Flydende identitet
  - Oplever selv at ”flyde” og oplever også at andre ”flyder”

- 2   At være ”sig selv”
  - Oplever at være sig selv og alene, samtidig med at være sammen med andre

- 3   Tilpasning eller at skille sig ud
  - Oplevelsen af at tilpasse sig løbende og samtidig af at være unik

- 4   Indflydelsen fra andre
  - Oplevelsen af hvordan identiteten dannes i et samspil med betydningsfulde andre over tid i et udviklings perspektiv

1) Flydende identitet

Det første tema har vi kaldt ”flydende identitet” – en belysning af, hvordan de unge selv oplever næsten at skifte ”karaktertræk”, og hvordan de oplever, at andre gør noget tilsvarende.

Hos nogle unge fremtræder det som om, at den flydende identitet er udtryk for en ændring af selvforståelsen i relation til konteksten (og endog måske samfundsmæssige betingelser). Hos andre unge er det nærmere udtryk for en mere

overordnet adaptation, hvor den unge stadig oplever at have en underlæggende kontinuerlig selvforståelse – en slags kerneselv. De beskrivelser af oplevelser og følelser, der er forbundet til dette tema, sætter mere overordnet fokus på, hvordan konteksten for flere unge spiller en stor rolle i forhold til at forstå sig selv og viser samtidig også de unges bevidsthed omkring sammenhængen mellem skiftende kontekster og skiftende, flydende identitet.

2) At være ”sig selv”

Det følgende tema der belyses er ”at være sig selv”. I dette tema anvender vi – i tråd med undersøgelsens metodiske sigte – en række citater fra de unge, som belyser hvordan de unge i høj grad gør sig tanker om selvdannelse og identitet, hvad det vil sige ”at være sig selv”. En kompleks selvdannelse som tilsyneladende både rummer at kunne være sig selv, alene og alene sammen med andre samt betydningen at kunne være unik i relationer, som en væsentlig del af den unges identitetsdannelse.

3) Tilpasning eller at skille sig ud

Herefter fremstilles temaet at ”tilpasse sig eller at skille sig ud”. Dette tema belyser til en vis grad ligesom den ”flydende identitet”, de tanker de unge gør sig omkring den mulige betydning, konteksten har på, om de tilpasser sig andre eller prøver at skille sig ud. Afsnittet sætter dermed fokus på de tanker, de unge gør sig om den påvirkning, andre har på deres måde at forstå sig selv og fremstå som person. Temaets signifikans understreges især af, at temaet belyser den anselige betydning, andres mening har for mange af de unges selvforståelse og selvdannelse.

4) Indflydelsen fra andre

Det sidste tema, vi har valgt at medbringe i denne artikel, er ”indflydelsen fra andre” på den unges selvforståelse. Her har vi især taget udgangspunkt i svar på spørgsmål om, hvordan de unge er blevet til den, de er i dag (interviewguide kan rekvireres fra forfattere). Her svarer alle tolv unge samstemmende at forældrene, spiller en betydningsfuld rolle i selvdannelsen. Resultatet er blandt andet interessant i forhold til vores senere diskussion mellem de to teoretiske skoler: idet især den

ene skole lader sig underbygge af disse uopfordrede udtalelser fra de unge, hvilket giver baggrund for en diskussion omkring skolerne.

Et ønske og et formål med artiklen – mere metodisk – er tillige, at læseren i højere grad kan ”aflure”, kan ”se og forstå forskningshåndværket”, og at læseren måske ligefrem kan være med på ”sidelinjen” af arbejdet og i analysens tilblivelsesproces. Blandt andet derfor anvender vi fyldige uddrag af interviewudsagn, idet vi hælder til Amedeo Giorgi’s ideal med følgende hensigt: “...whether a reader, adopting the same viewpoint as articulated by the researcher, can also see what the researcher saw, whether or not he agrees with it,” (Giorgi, 1975), p. 96. Der vil altså i fremstillingen nedenfor være tale om relativt lange uforkortede datauddrag med henblik på at give læseren mulighed for at kunne følge med i ”konklusionerne”, det vil sige netop at kunne kigge os over skulderen på validitetssiden. Man kunne også tilføje, at intentionen er at lægge op til et stort fortolkningsrum hos læseren, der som ideal “... kan åbne for en ”dialog” mellem læser og forsker, med bogen som mediet.” (Launsø & Rieper, 1998), p. 80) og måske direkte, at læseren ”kan holde øje med den oprindelige hændelse” (Langdridge, 2007).

Vi håber altså at ovennævnte ønsker og idealer kan indfries, og vi inddeler tillige vore fund i en analyse og i en diskussionsdel, og vi fremstiller både i artiklens analyse- og diskussionsafsnit relativt fyldige citater fra vores informanter.

Undersøgelsens tolv informanter fremstilles kort i nedenstående faktaboks.

Selv-dannelse blandt unge

Bertram (B) dreng, 15 år. – Virker velovervejet og forholder sig kritisk overfor interviewereren.

Gudrun (G) pige, 15 år. – Fremstår tænksom, afslappet og tillidsfuld.

Andreas (A) dreng, 14 år. – Med sin lave stemmeføring og urolige armbevægelser virker Andreas genert.

Christina (C) pige, 14 år. – Kortfattede svar, men imødekommende attitude.

Thomas (T) pige, 15 år. – Giver velovervejede svar og virker veltilpas med interviewsituationen.

Michael (M) dreng, 15 år. – En frisk og meget snaksaglig dreng, som er klar med en sjov bemærkning.

Ina (I) pige, 15 år. – Fremstår en smule distanceret og griner flere gange lidt nervøst.

Mette (M) pige, 15 år. – En humorfuld og grinende fortæller, som dog udviser lidt usikkerhed.

Signe (S) pige, 15 år. – I samtalen er Signe meget ligetil, og svarer ubesværet på vores spørgsmål.

Mads (M) dreng, 14 år. – Med håret lidt nede i øjnene og sine tilbageholdende svar, har Mads en genert fremtoning.

Morten (Mo) dreng, 15 år. – Meget refleksiv, velovervejet og selvsikker fremtoning

Andrea (An) pige, 14 år. – Impulsiv, svinger mellem at være smilende og alvorsfuld.

Vi vil nu gennemgå de fire beskrevne temaer, der i samspil indkredser, de unges oplevelser af identitets- og selvdannelse over tid og kontekster. (Nogle få relevante transskriptions symboler findes i appendiks).

Flydende identitet

Mette fortæller nedenfor, at man automatisk bliver lidt ligesom dem, man er sammen med. Akkurat et fænomen der rummes under betegnelsen 'flydende identitet'. Mettes ordvalg af "man" i stedet for at sige "jeg" kunne måske også tyde på, at Mette anser sin mening som værende generelt gældende.

"M: Ja. Når det er man skifter de vennekredse sådan, så er det jo forskelligt, hvem man går sammen med øhm, og, hvordan ens nye venner er og sådan. Så bliver man automatisk sådan mere som dem også." (Mette).

Signe bliver bedt om at beskrive sine venner og illuminerer dermed oplevelsen af sammenhængen mellem handlinger og venner. Hun giver netop udtryk for – kort og præcist – at hun har forskellige vennegrupper, som hun laver forskellige ting med.

"I: Hvad kan du sådan fortælle om dine venner, hvis jeg sådan skulle få et indblik i, hvem de er?
S: Jeg har forskellige venner til forskellige ting" (Signe).

Andreas og flere af de andre unge underbygger tendensen om flydende identitet, næsten skifter karaktertræk ved at give udtryk for, at de ændrer sig efter, hvem de er sammen med. Når Andreas, i interviewet, bliver spurgt vedrørende sine forskellige grupper af venner, kommer han selv ind på, at han opfører sig forskelligt, alt efter hvilken gruppe han er sammen med.

"I: Hvad kan du godt lide ved de forskellige grupper?
A: (-) Altså. (-). Det ved jeg ikke. Altså, det er jo sådan, man har forskellige roller i forskellige grupper. (-) Og i gruppen herovre (i skolen) der er det mere

sådan, at vi kan lave sjov med hinanden og lave sjov med alting. Øhh. Det andet er mere seriøst. Og kunne snakke om ting og sådan noget.” (Andreas).

Som illustreret i ovenstående citat virker det naturligt for Andreas, at han indtager disse ”roller”, som han selv udtrykker det, og senere i interviewet fastslår han også, at han har let ved at ændre sig i forhold til de forskellige ”roller”. Derudover tilføjer han også (nedenfor), at han ikke mener, at det er alle, som har let ved at ændre sig i forhold til, hvilken gruppe de er i:

”I: Er der noget ved dig, som gør, at du ikke ligner alle andre?(-4).

I: Eller hvad er det, som gør det?

A: (-) Det ved jeg ikke, øhh (-4). Jeg tror, jeg tror, jeg har mange forskellige egenskaber. Øhh. Jeg har let ved at tilpasse mig de mange forskellige grupper og øhh (-) jeg tror, der er mange, som kun kan være én forskellig person, én person (ja). (-). Ikke fordi det er godt, men altså (-) det ved jeg ikke. (-)

I: Så du tilpasser dig meget alt efter, hvem du er sammen med, er det rigtigt forstået?

A: Humm

I: Er det rigtigt forstået?

A: Ja (ja). (Andreas).

Ina belyser også disse skiftende karaktertræk, da hun oplever, at hendes veninde helt ændrer personlighed, når hun er sammen med en tredje person (en anden veninde). Det ser ud til, at Ina finder det ubehageligt ikke at kunne kende sin veninde længere og siger, at veninden ændrer sig til at blive som den tredje person (som den anden veninde).

”I: Kan du så fortælle om en situation, hvor du ikke havde det så godt sammen med andre?

In: (-) Ja det kan jeg vel?, men jeg kan ikke huske dem. Øhm, (-5)

I: Ja, du må gerne bare tænke, jeg ved godt at det er lidt svært lige at komme i tanke om noget.

In: Ja? (-4) Jo, altså også en dag i påskeferien hvor at øh vi også skulle til fest og sådan noget, og så min veninde havde / Mig og min veninde, hende den

ene(m), vi havde været sammen hele øh, hvad er det nu det hedder, øh, hele påskeferien stort set(m). Og så kommer en af de andre veninder så og skal være sammen, og så min gode veninde der, hun skifter fuldstændigt fra at være sig selv til at blive hende den anden(okay). Så hun skiftede personlighed lige pludseligt,, og så stod jeg der, og jeg vidste ikke rigtigt, hvem hun lige pludseligt var blevet (m)(?) altså sådan, og det var bare sådan lidt ubehageligt, fordi at hun havde / De havde lige været uvenner, og så havde hun bare været normal, og så når hun så skulle(m) / Når de havde været sammen et kvarter(m), inden jeg var kommet hen til hende, så øh, så, så var hun bare blevet fuldstændigt anderledes og sådan.” (Ina).

Det virker som om Ina ser denne omskiftelighed som noget ubehageligt, og det kunne måske tyde på, det er vigtigt for Ina, at hun kan genkende sine veninder, som de samme personer uafhængigt af kontekst og sammenhængene.

De ovenfor stående interviewsekvenser viser en tendens til, at de unge oplever flydende identitet, næsten skifter karaktertræk over forskellige kontekster. Halvdelen af vore informanter giver udtryk for flydende identitet. Men også tiden (”hvilke perioder man er i”) spiller ind i forhold til oplevelsen af hvem man er og spørgsmålet om at være den samme eller at være foranderlig. Vi hører her Andrea, når hun reflekterer over sig selv og spørgsmålet om forandring over tid.

”I: Helt konkret tænker du så mest, at du er den samme, eller om man forandrer sig (lidt) medens tiden går?

An: (-10) Det ved jeg ikke... Altså jeg ved heller ikke helt, hvem jeg selv er endnu, så det øhh sådan... nogen gange, så er jeg ret sikker på det, og andre gange så bliver jeg i tvivl ... det kommer sådan an på, hvilke perioder man er i, synes jeg.. Det ved jeg ikke... (Andrea).”

Informanten Andreas, som i et tidligere citat nævnte, at han ændrer væremåde afhængig af, hvem han er sammen med, giver også udtryk for, at han ikke tror alle har det på samme måde. Han nævner kort, at det jo ikke er fordi, han ser det som en god ting at være så omskiftelig. Andreas slutter af med at sige, at han dog ikke

ændrer sig fuldstændigt, men at hans væremåde er forskellig, alt efter hvem han er sammen med.

”I: Så du tilpasser dig meget alt efter hvem, du er sammen med, er det rigtigt forstået?

A: Humm

I: Er det rigtigt forstået?

A: Ja (ja).

I: Hvordan har du det med det?

A: Det fint nok. Det ikke sådan, at jeg laver fuldkommen om på mig selv, men der er jo i nogen grupper, hvor jeg er mere stille og rolig. (forstyrrende larm). Der er i nogle grupper, hvor jeg er den mere stille og rolig, og en anden hvor jeg er mere højtråbende (ja). Og sådan noget. Det helt fint, sådan er det vel bare (ja). I alle grupper (ja).” (Andreas).

En anden af de unge, Mette, fortæller, at hun er den samme, hvad enten hun er sammen med sin mor eller sin far, på trods af at forældrene er skilt.

”I: Tror du der vil være forskel på, hvordan de vil beskrive dig, din far og mor?

M: Øh, nej det tror jeg ikke. Fordi at øh, altså de snakker meget sammen om mig også ik’? øh, og min far har det rigtig rigtig godt sammen med min mor nu ik’? Så altså / så jeg tror at de opfatter mig ens. Sådan. Og jeg er også den samme, når jeg er sammen med den ene eller den anden. (Ja). Så jeg tror, de opfatter mig sådan ens, ja” (Mette).

Interviewene af de unge informanter afspejler således en tendens til, at nogle er bevidste om flydende identitet, alt efter hvem de er sammen med og over tid, men også at en mindre gruppe af de unge nærmere oplever kontinuitet i deres karaktertræk, når de indgår i forskellige relationer, hvilket vi vil komme nærmere ind på i det følgende afsnit.

At være ”sig selv”

Når vores informanter, som første del af ovenstående afsnit viste, fremstiller flydende identitet, skiftende karaktertræk og indtager roller, er det også bemærkelsesværdigt, at de unge tillige omtaler et selv i form af at være ”sig selv”. I analysen af vore 12 interview opdagede vi, at syv af de unge i løbet af interviewet anvender ”sig selv”. Dette begreb er vedkommende i forhold til den overordnede problemstilling om, hvorvidt der overhovedet findes et selv. Dette kan ses som et muligt udtryk for de unges selvfornemmelse, hvorfor det er interessant at undersøge, hvordan de unge benytter udtrykket, og hvad det betyder for dem. Eksempelvis udtrykker informanten Mette, at når hun er i et selskab, hvor hun føler sig tilpas og ikke skal tænke på sit udseende, at hun da kan være ”sig selv”.

”I: Hvad kan du bedst lide at lave sammen med dine venner?”

M: Øh, sådan afslappende ting. Bare sidde og snakke og hygge og høre musik og sådan ja. Bare sådan slappe af?. (Mmm).

I: Hvorfor kan du godt lide det?

M: Øhm, fordi at jeg synes, det er hyggeligt, og man kan sidde og bare plapre løs og. (Mmm). Øh, altså man føler sig afslappet sammen med de personer, man er sammen med. Øh man føler ikke at man / nu skal håret sidde perfekt. (Ja). Eller make-uppen skal sidde, altså når man er sammen med dem. (Nej). Der kan man bare sidde i nattøj, hvis det var det, man skulle. (Ja). Øh, så helt afslappet. (Ja).

I: Og det er rart bare?

M: Ja, meget altså være sig selv fuldstændig. (Ja).” (Mette).

Senere i interviewet understreger Mette, at det er overfor hendes nærmeste veninder, at hun kan opnå denne følelse. Det er de nærmeste veninder hun også kan vise de negative følelser, hvorimod hun overfor andre i højere grad må opretholde en facade.

”M: Hvor jeg ikke føler helt, at jeg kan sætte mig ned og græde, hvis det er det, jeg vil. Der / mere sætter man en facade op” (Mette).

At drage parallellen mellem nære bekendtskaber til en følelse af at kunne være sig selv, er der ikke andre af de unge, der nævner ligeså direkte, men der ses derimod en tydelig tendens blandt de syv, der har nævnt det at være sig selv, til, at de forbinder denne følelse med det at være alene. Denne tendens vil først blive belyst, og efterfølgende vil vi se på, hvordan de unge i det hele taget definerer det at være alene. Det nedenstående citat fra Andreas eksemplificerer tendensen omkring det at være alene.

”I: Hvorfor kan du godt lide nogen gange at være alene?

A: Fordi sådan nogle rum hvor man bare kan være sig selv, (-) og ikke skal gå og tage hensyn til nogen eller noget (m).” (Andreas).

At være sig selv bliver her belyst som en følelse, man kan have, når man ikke skal tænke på nogen eller være sammen med andre mennesker. En anden informant, Bertram, mener i tillæg til dette ligefrem, at det er vigtigt at være alene, så man kan mærke sig selv og sine egne behov.

”I: (...) er du nogensinde alene?

B: Ja det er jeg ofte; øhm (-), jeg lægger stor vægt på / at mine egne behov først og fremmest, og mærke hvad jeg har lyst til. Øhm, jeg har fundet ud af, at jeg er utroligt krævende / mine venner / der må godt være mennesker omkring mig hele tiden, men det er også utroligt vigtigt, at der er plads til mig selv. Mine egne behov. Jeg har også brug for at være alene.

I: Ja.” (Bertram).

Vi nævnte tidligere, at Mette skilte sig ud, fordi hun direkte nævnte forbindelsen mellem sig selv og hendes nære omgangskreds, et dybere kig på de unges udsagn sætter imidlertid fokus på en indirekte underbygning af Mettes udsagn. Seks ud af de tolv unge mener nemlig, at de kan være sig selv, når de er alene, men derudover siger alle informanterne også, at de enten benytter sig af internettet eller ser fjernsyn, når de er alene. Hertil kan tilføjes, at halvdelen udtrykker at deres familie er en del af det at være alene, så det er muligt at uddybe det ovenstående citat fra Bertram med følgende linjer.

”I: Ja. (-). Hvad laver du så, når du er alene?

B: (-4). Jeg hører rigtig meget musik, læser, øhm (-), ser film, jeg arbejder i BlockBuster så der bliver set en del film derhjemme. Øhm, lektier bliver der også brugt en del tid på. (-) Snakker med min mor når jeg er hjemme alene, det er meget med lige at se en film, eller høre noget musik eller sidde ved computeren.

I: Ja. Når du så er alene / nu siger du det med, du snakker med din mor. Alene vil det for dig være det samme som at være derhjemme?

B: Det er en stor del af det at være derhjemme. Eller sådan når jeg endelig er der, for jeg ser ikke min mor sådan rigtig tit, hun arbejder meget, og jeg har alle mine interesser. Øhm, så det er sådan, at når man endelig / jeg er hjemme, så bruger jeg i hvert fald lidt tid sammen med hende. Øhm. (-). Så ja hun er en del af det, at være alene tror jeg for mig.” (Bertram).

Et indlysende eksempel på det paradoksale i de unges udtalelser omkring det at være alene udtrykkes her – om muligt – endnu tydeligere af Thomas. Thomas udsagn kan sætte spørgsmålstejn ved, om det overhovedet er muligt at være alene (i traditionel forstand).

”I: Nej. Hvad laver du så, når du er alene?

T: Jamen så ser jeg enten fjernsyn, eller er ved computeren, eller hører musik. (m)

I: Hvad laver du, når du er ved computeren? Er det at spille spil, eller?

T: Nej, men det er Internettet. (Okay). Og så at kommunikere med andre (ja). Så det er igen mest for at møde nye mennesker.” (Thomas).

Opsummerende fremstår det at være sig selv ifølge de unge som en følelse, man kan have, når man er alene eller er sammen med mennesker, som kender en godt. Lyttende til de unges besvarelser fremstår det at være sig selv (i relation) som en meget naturlig del af de unges tanker, og som noget flere af dem lægger vægt på.

Tilpasse sig eller at skille sig ud

At halvdelen af de unge benytter sig af begrebet at være sig selv, kan lede tankerne hen på, at de er bevidste om, at de hver især er unikke. Men samtidigt har vi tidligere erfaret, at nogle af de unge i nogen grad skifter kendetegn i forskellige kontekster, altså en adaptation i forhold til de situationer, de er del af. Denne pendulering mellem adaptation og at udskille sig vil i dette afsnit blive analyseret og præsenteret, samt i hvor høj grad det finder sted indenfor tøj- og musikkultur. Thomas, som går meget op i musik, kan muligvis ses som et eksempel på tilpasning til den musikkultur, der omgiver ham: Han udtrykker nedenfor, hvor vigtigt det er for ham, at det tøj han går i, passer til den musik han hører.

"I: Ok. Hvordan sådan. Nu springer jeg lidt igen, men hvis du nu skulle fortælle noget om det tøj, du går i?"

T: Ja, øhh, der lægger jeg / Altså selvfølgelig lægger man vægt på nogle bestemte mærker. Det er ikke nødvendigvis de dyre mærker, (n), men jeg lægger mest vægt på, hvordan det ser ud, og om det passer i forhold til det musik, man hører, igen ik? (ja) Øhh f.eks. skjorten. Det passer til sådan Indie Rock, ikke? (ok) Og sådan, så det er ikke prisen, det kommer an på. Det kommer an på, hvordan det ser ud." (Thomas).

En anden form for tilpasning kunne være tøj i forhold til subkultur, men samtidig rummer eksemplet nedenfor også en understregning af, at Morten nok lægger vægt på at udskille sig som unik, men ikke vil sætte sig i bås, og vi får altså igen påpeget den paradoksale selvdannelse.

"I: Hvordan vil du beskrive dig selv? Hvordan ser du ud?"

Mo: Jeg har jo lidt halvlangt hår. Det er jo ... Jeg er hverken det der helt ... jeg er ikke ovre i den der hippiestil, men jeg er heller ikke popdreng, som man jo deler det op i.

I: Ja, ja.

Mo: Min tøjstil er nok meget den skaterstil. Men jeg vil alligevel ikke beskrive mig selv som skater, fordi jeg står ikke på skateboard, det er bare en tøjstil jeg føler, er behagelig og sidder løst og så ..." (Morten).

En anden af de unge, Bertram, snakker om gerne at ville skille sig ud i forhold til mængden. Han giver udtryk for, at det er noget, han tænker meget over, og at han indimellem gør noget med det formål at skille sig ud, men samtidig er han i tvivl om, hvorvidt dette lykkes for ham.

” I: Okay. (-) Er der et eller andet ved dig, der gør at du ikke ligner andre mennesker?

B: (-) Der er altid forskellige træk, men jeg gør meget ud af ikke at falde ind i mængden. Øhm (-) det er måske, altså, jeg ved ikke om jeg skiller mig ud fra mængden, det vil jeg ikke sige, at jeg gør, øhm, jeg er bare mig selv, og så må man tage den derfra.

I: Dig selv (-) hvad vil det sige?

B: Jamen alle har jo sine, sine egne personlige træk, øhm (-), men jeg gør da meget for sådan, det ydre ikke at falde ind, altså jeg gider ikke gå i tøj, som jeg ved andre har. Øhm, (-4), det er tit at jeg (-) godt kan sige et eller andet for bare at skille mig ud. Eller bare for at være anderledes. Det er så trist synes jeg det der, når man hører folk / der bare sådan / det synes jeg også eller sådan. Jeg synes da det er sjovt at være én.” (Bertram).

Bertram siger i ovenstående citat, at det er trist, når man er ens, og at han gør meget for, at hans ydre ikke skal falde i et med mængden, men også at hans meninger er anderledes. Bertram er ikke interesseret i bare at sige ”..det synes jeg også...”. Et andet sted i interviewet siger han dog, at han går i samme slags tøj som sine venner, som det ses i citatet nedenfor. Bertrams forklaringer peger altså i begge retninger, og det kan overvejes, om hans udsagn – lidt på samme paradoksale måde, som vi læste lige ovenfor hos Morten – er udtryk for den kompleksitet, der opstår ved både at have et behov for at være unik men også at falde ind og knytte an til gruppens identitet. Samtidig kan vi fornemme – hos flere informanter, her f.eks. hos Morten og Bertram – at tøj bærer koder bærer identitet.

” I: Er der nogen af dem du kender, der går i det samme tøj som dig?

B: Jah i høj grad. Jeg synes meget tøj i hvert fald / i vores alder meget siger noget om personen. Om man vil det eller ej.” (Bertram).

Tøj – og de dermed forbundne kulturelle koder – er tilsyneladende en vigtig faktor også i en diskussion om adaptation versus at skille sig ud. Andreas fortæller, at hans venner påvirker, hvilket tøj han vælger at gå i.

”I: Hvorfor går du i rimeligt dyrt tøj? A: Jeg tror det fordi, at jeg bliver meget påvirket af mine venner (ja). Ømm, og hvad de køber (-). Ømm, Jeg ved ikke rigtigt.” (Andreas).

Hos Andreas kan tøjstil muligvis ses som et udtryk for adaptation, mens det for en anden af vores informanter, Mette, ikke er vigtigt at gå i samme tøj som vennerne, men hun udtrykker derimod i følgende citat, at hun har sin egen stil. Mette udtrykker, at hun er ligeglad med, hvad andre mener om det tøj, hun går i, men hun er dog bevidst om, at andre tænker over, hvad hun har på, og at hun har valgt at have sin egen stil.

” I: Hvad for noget tøj går du i?

M: Øhm (-5), jamen jeg har jo lidt sådan min egen stil, hvis man kan sige det sådan. Jeg går ikke specielt meget op i det der mode tøj, øhm, at det skal være mærker det hele. Så det er sådan cowboy bukser for det meste og nogle pæne trøjer, så, der er jeg lidt ligeglad egentligt med, hvad andre synes om det. (Ja). Så længe jeg er tilfreds med det, jeg går i. (Ja).” (Mette).

Tøj anvendes tilsyneladende vidt forskelligt, men yderst reflekteret af de unge. En anden pige, Andrea, repræsenterer måske en anden pol, hvor tøj, især modetøj har en helt afgørende betydning.

”I: Kan du sige noget om, hvilken tøjstil du har, eller er det mere sådan tilfældigt?

An: Ej, det er i hvert fald ikke tilfældigt.. Jeg er blevet ... eller jeg er .. jeg er meget modedyr. Jeg er meget .. jeg kan ikke gå i et mærke, som ikke er det rigtige, sådan har jeg det lidt, jeg skal have det rigtige, og mine forældre er ved at .. blive sindssyge, fordi altså .. mine bukser .. de rigtige bukser, det billigste par, jeg har, koster 800, ikk, og det er sådan .. Jeg skal jo have bukser rimeligt tit, for man vokser jo, ikk, så det skal jo være det rigtige, men ellers er min

tøjstil ... Lige nu er den meget afslappet, tror jeg bare, sådan ... stille og rolig, sådan hvad jeg nu har lyst til at have på. Altså, den er skiftet et par gange, ikk, på det sidste, men lige nu, der er den bare afslappet.

I: Hvad er det så for nogle mærker du går i?

An: Lige nu går jeg rigtig meget i .. Diesel og Levi's og Miss Sixty og Donna Karan, New York og Nørsgaard og... (-3). Hvad går jeg mere i, det ved jeg ikke, sådan nogle ting... (-10). Ja, det ved jeg ikke ... Det må være det.. kan ikke lige komme på andet, jeg går i.

I: Det var jo også ... nogle mærker.. Hvad tror du, andre synes om din stil?

An: Altså jeg har fået at vide, at det er po-.. et par gange, at jeg måske er lidt poppet .. poptøs, men det er jo .. hvordan man ser det. Jeg synes.. Det synes jeg ikke, jeg synes da, at der er folk, der er meget mere poppede, end mig, men altså ...” (Andrea).

Andrea tillægger valget af tøj en definitiv, determinerende betydning, også selvom det kan give konflikter med hendes forældre. Men det går igen når det drejer sig om at diskutere stil at de unge, her Andrea, stritter imod at trække én og kun én bestemt subkulturel stil nedover sig selv.

Når det ikke handler om tøj, men handler mere generelt om at passe ind eller skille sig ud, er der tilsvarende meget tvetydige besvarelser. Vi ser både udtryk for at de unge ønsker det ene eller noget andet og at de gør det ene eller det andet. Hos Mads skinner det igennem ved, at det er meget svært for ham at svare på, hvad der gør ham anderledes end andre, men han mener dog samtidig heller ikke, at han er helt ligesom nogen andre.

”I: Synes du der er noget sådan ved dig der gør at du ikke sådan ligner andre?

/ Altså sådan, hvad er det, der gør dig speciel?

M: Det kan jeg ikke beskrive, det ved jeg ikke.

I: nnn.

Synes du sådan du er anderledes end andre, synes du at der er noget, der gør, at du er dig? At du ikke er ligesom alle andre?

M: nej, altså jeg synes / jeg er ikke ligesom alle andre, vil jeg sige. Men altså, jeg minder om andre, det er meget / det er lidt svært at sige, jeg ved det ikke rigtigt?”. (Mads)

Man efterlades med indtryk af at de unge befinder sig i en kompleks, refleksiv brydningstid med mange valg og stier. Andreas giver udtryk for, at han føler sig anderledes, som det kan ses i kommende citat. Men samtidig får man fornemmelsen af, at han i virkeligheden helst vil ligne alle andre, dem han selv betegner som ”normalen” og ”de seje”. Dette ønske om at ligne de andre stemmer i øvrigt også overens med hans tidligere tilkendegivelse af, at han går i samme slags tøj som sine venner, og at han ofte bevidst køber det samme tøj som dem.

”I: Hvorfor tror du, du er blevet mere genert?

A: øhh (-). Det har jo noget med teenagealderen at gøre. Ømm. Man ikke føler sig lige som andre og sådan noget. (-).

I: Når du siger ligesom andre, hvem tænker du så på?

A: Det, normalen. Det, øhh, De seje, altså?”. (Andreas)

Vores data i forhold til adaptation og det at udskille sig viser altså, at det i høj grad er noget, som optager de unge. Og der ses både tendenser til, at de ønsker at ligne hinanden og tendenser til at de er bevidste omkring også at være unikke. Disse modstridende ønsker kan godt skabe en vis forvirring omkring, hvordan de unge skal beskrive disse følelser. Informanterne giver desuden implicit udtryk for, at de i større eller mindre grad tænker over, hvad andre tænker om dem, hvorved andre får en større eller mindre indflydelse på deres handlinger, tanker og udseende, et fjerde tema fra analysen, som fremstilles i næste afsnit.

Indflydelsen fra andre

Som vi så det i afsnittet omkring at skille sig ud og tilpasse sig, snakker de unge ofte om sig selv i forhold til andre, som for eksempel deres venner. Hvor stor, om nogen, denne indflydelse er, vil vi analysere i nedenstående afsnit. Betragtes den livsperiode, som de unge befinder sig i, ungdomsårene, er det et medvirkende

aspekt til at øge interessen for, hvorledes indflydelsen kommer til udtryk hos de tolv unge, som er blevet adspurgt i denne undersøgelse, idet det skønnes vedkommende at betragte, på hvilken måde indflydelse fra andre har betydning for de unges selvforståelse.

Som første betydende faktor for indflydelsen på de unge er det højvigtigt at undersøge, hvilken rolle betydningsfulde andre (f.eks. forældre og venner) har i påvirkningen af de unge.

Alle informanter fremhæver uopfordret, at deres forældre meddanner den person, de har udviklet sig til i dag. Et eksempel fra en af unge, Andrea, understreger denne pointe. Hun forklarer interviewer, hvorledes familien og venner har været af væsentlig betydning.

”I: Hvordan er du blevet den person, du er nu?

An: Det ved jeg ikke, mmm, min familie, mine.. venner, mine.. dem, der er omkring mig, og...

I: Så øhh... du ville ikke være den samme person, hvis du havde en anden familie, eller ... hvad tror du?

An: mmm, nej. Min familie er meget god, og hvis den ikke havde været så god, tror jeg, jeg ville have været lidt mere deprimeret.” (Andrea).

Andrea, som selv betragter sig som sød og sjov, tillægger netop hendes særlige familie en væsentlig del af ”skylden” for, hvordan hun som Andrea er i dag. En anden informant, Christina, giver ligesom Andrea udtryk for at hendes forældre har haft stor betydning for, hvorfor hun er blevet den, hun er i dag.

”I: Hvordan tror du så, at du er blevet den person, du er i dag?

C: Altså, jeg tror da det er meget altså, mine forældre, øh og så også, altså vennerne her fra klassen fordi dem har man nærmest altid været sammen med, så længe man kan huske. Ja, det er sådan skolen og forældrene mest” (Christina).

Vendes der tilbage til interviewcitater af Andrea, nævner hun ligesom Christina også anden omgangskreds, venner, som værende af betydning for sin selvuddannelse. Denne holdning deler hun med syv andre informanter, som ligeledes ser andre relationer end familien som indflydelsesrige. Mette giver udtryk for denne kombination af påvirkning fra familie og venner i det følgende citat, hvor hun beskriver, hvorledes moren og vennerne har påvirket hende.

”I: Okay. Hvordan er du blevet den person, du er i dag? (M): Øhm. Igennem min mor og de nye venner man har fået ved håndbold. Tror jeg har påvirket med meget, for da jeg var mindre, der var jeg meget meget genert. Og turde bare ikke gøre noget som helst. Øhm, men det har jeg så bygget op, sådan, igennem årene her. Øhm og min mor har også, ja, været meget sådan åben overfor andre mennesker, så det tror jeg også, jeg bare har taget til mig, at man skulle være” (Mette).

I det ovenforstående er der beskrevet tendensen hos de unge informanter til, at tillægge familien og vennerne betydning for deres selvforståelse. Udsprunget heraf skønnes det vedkommende at undersøge, hvilke relationer de unge giver udtryk for at have størst indflydelse. Til denne belysning kan vi betragte informanten Thomas. Han beskriver, hvordan familien med alderen mister sin indflydelse, og vennerne bliver mere centrale for ham – en vigtig pointe i det udviklingspsykologiske perspektiv.

”I: Hvad tror du mest har ændret sig, for dig?

T: Mest sådan forholdet til venner og piger og sådan. Hvad der er ok. Hvor meget man går op i ting. Det er mere og mere familien, der bliver skubbet væk, og vennerne der kommer ind i billedet” (Thomas).

Udover at indflydelse fra familie og venner tillægges en varierende betydning, udtrykker otte informanter, at de henvender sig til enten familie eller vennerne med et problem, afhængige af hvad det omhandler. Et eksempel herpå er fra

informanten Gudrun, som beskriver, hvordan hun både kan henvende sig til familien og veninderne, hvis hun ønsker et råd med på vejen.

I: Hvis du er i tvivl om noget i hverdagen, er der så nogen, du spørger til råds?

I: Hvis der er spørgsmål eller beslutninger, som er du ikke helt ved, hvordan du skal tackle?

G: (..) Det kommer an på, hvad det er. Så mest mine veninder. Men også mine forældre nogen gange, men jeg snakker ikke rigtigt med dem om sådan rigtige personlige ting, det kan jeg bedst lide at snakke med veninderne om.

(m) Så hvis der er meget personlige, så er det med veninderne.

I: Hvad for nogle ting, spørger du dine forældre om?

G: (-) øhh så skulle det være (-) sådan noget som skole” (Gudrun).

Et andet eksempel er informanten Thomas, som beskriver en rækkefølge: hvordan han først går til vennerne og derefter familie, hvis han har brug for råd.

I: Hvis du i hverdagen er i tvivl om noget, er der så nogen, du spørger til råds?

T: Jaa, det er først og fremmest vennerne jeg går til, og derefter forældrene. Det er også forskelligt hvad for et problem man har” (Thomas).

Nærværende afsnit omkring ”indflydelsen fra andre” viser nogle generelle tendenser. De unge betragter deres forældre og venner som i højeste grad meddanner af og som havende stor betydning for deres identitets- og selvdannelse. Herudover er der en generel enighed blandt de unge om, at forældre har fået mindre betydning, og vennernes indflydelse er blevet større i takt med stigende alder. Det forhold, at de unge omkring personlige problemer typisk går til deres venner, er yderligere med til at understrege tendensen til, at forholdet til forældrene og vennerne ændrer sig over tid.

De foregående fire afsnit rummer således belysningen af de fire temaer, der er afstedkommet gennem Interpretative Phenomenological Analysis (IPA). Samlet viser de første to afsnit en tendens, der går i to retninger. Først giver de unge udtryk for en flydende identitet, at de nærmest oplever skiftende karaktertræk over

forskellige kontekster og tid, medens de samtidig giver udtryk for, at de har en fornemmelse af ”kontinuitiv kerne” og en følelse af at kunne være sig selv. I de to sidste analyseafsnit bliver det belyst, hvorledes indflydelsen fra andre har en væsentlig betydning for de unges opfattelse af sig selv, deres stræben efter at skille sig ud og passe ind, og efterfølgende en beskrivelse af hvem disse andre er, som har denne betydende relation til de unge.

Diskussion

Analyseprocessen har fremlagt fire temaer som en følge af artiklens og forskningsprojektets problemstilling, og viden om de unges livsverden vil nu i det følgende blive diskuteret i et samspil med de nævnte teoretiske positioner. Under en i bredeste forstand social kognitiv, konstruktionistisk ramme inddrages i det følgende Bruner, Harré, men især som nævnt Kenneth Gergen. Når diskussionen inddrager postmeriksonianerne er det Schwartz, McAdams, Marcia, men især som nævnt Jane Kroger fra denne hovedskole. Dermed skal følgende diskussionsafsnit ses som et forsøg på en kobling mellem undersøgelsens teoretiske positioner og de igennem analysen fremkomne resultater.

Indflydelsen fra andre

”M: Hvordan er du så blevet den person du er i dag?

I: Øhm,. Igennem min mor og de nye venner man har fået ved håndbold...

”Tror jeg har påvirket mig meget.” (Mette)

Som det allerede er fremgået af analyseafsnittet, nævner alle de unge, at det er deres familie, der har haft stor betydning for, at de er blevet, den person de er i dag. Ser vi på disse udsagn ud fra en postmeriksoniansk tankegang, vil eksempelvis Kroger (2000) forklare denne indflydelse med, at de unge ganske enkelt befinder sig i den alder, hvor identitetsdannelsesprocessen finder sted. En alder hvor forældre og venner har stor indflydelse på identitetsprocessen hos den unge (Kroger, 2000, 2005). Andreas tænker givetvis i lignende baner, hvilket fremgår af citatet nedenfor,

hvori han også beskriver, at det ikke kun er familien, men ligeledes vennerne som har betydning for, at han har den selvforståelse, han har.

”I: Æmm. Hvordan tror du, du er blevet den person, du er i dag?

A: (-) Min opdragelse og mine venner (ja)..... Hele min omgangskreds og familie (ja).” (Andreas).

Ligesom Andreas nævner otteⁱ andre af vores informanter også, at det ikke kun er familien men også andre relationer, oftest venner, som har haft stor betydning for den forståelse, de unge har af sig selv. Familie og venner står på den ene side mens det på den anden side hævdes, at ansvaret for selve identitetsdannelsen, som følge af den kulturelle frigørelse i den vestlige verden, i højere grad er lagt over på den unge selv (Ziehe, 2002). Det er blevet den enkeltes ansvar at vælge til og fra mellem de mange forskellige mulige leve- og tænkemåder, som globaliseringen har medført. Den kulturelle frigørelse er blandt andet et resultat af en øget mængde teknologi, der fjerner tidligere geografiske begrænsninger (Hansen, 2001); (Gergen, 2006). Når disse begrænsninger fjernes, åbnes der op for en global referenceramme for, hvordan vi vælger at skabe os selv (Hansen, 2001). Der eksisterer teoretisk uenighed omkring hvem, hvordan og måske om ”mængden” af relationer, der yder direkte indflydelse på den unge, og hvorvidt indflydelsen er noget den unge passivt udsættes for, eller om det nærmere er et udtryk for individuelle valg, den unge træffer i mødet med de mange valgmuligheder.

Vender vi tilbage til vores informanter igen, ser vi, at Mette i analyseafsnittet giver udtryk for, at hun bliver påvirket af sin mor til at blive mere åben. Samtidig har hendes venner, som hun ligeledes karakteriserer som åbne, også haft indflydelse på hende.

Mettes udtalelse kan muligvis belyse, hvorledes hun, ved at lære af sin mor, (social modellering), tilegner sig karakteristika, som hun selv ønsker at besidde. Med afsæt i (Bruner, 1996, 2003) kan man overveje, om Mettes mor og venner er repræsentanter for de ydre påvirkninger, der er medvirkende til, at Mette kan

konstruere sit eget selv. Det er ifølge Bruner nødvendigt med dette kendskab til den ydre verden og dermed også observationen af andre for konstruktionen af ens selv (Bruner, 2003).

Med en posteriorsoniansk tilgang vil man kunne diskutere Mettes udtalelser, med udgangspunkt i, hvorledes identificeringer med betydningsfulde andre i ungdomsårene bliver kombineret med den unges egen identitetsstruktur (Kroger, 2000). Vi ved ikke, men vi antager, at Mettes ”struktur” eller Mettes ”instans” (hvis der findes en sådan), bliver påvirket af Mettes mors åbenhed og at Mette ”vælger” at inddrage denne åbenhed i sin identitetsdannelsesproces. Åbenhed bliver dermed et af Mettes egne karakteristika, som det i øvrigt fremgår flere steder igennem interviewet.

Efter nu at have analyseret og diskuteret ”indflydelsen fra andre”, den påvirkning andre mennesker antageligt har på de unge og knyttet an til de to teoretiske ”skoler”, er det vigtigt at pointere, at der er forskel på, hvem de unge mener, der har størst indflydelse på dem. Der er, som det blev nævnt i analyseafsnittet, antageligt en overgangsfase fra hovedsagelig påvirkning fra forældre til påvirkning fra venner. Denne overgangsfase mellem forældre påvirkning og vennepåvirkning omtaler Kroger (2000) faktisk i sin teoriudvikling. Hun beskriver netop og præcist, hvorledes ungdomstiden er perioden, hvor der sker en mindskning af indflydelse fra forældre og en øgning af indflydelse fra venner (Kroger, 2000). En mindsket indflydelse fra familien belyser Gergen (2006) også, idet han fremstiller, hvorledes den historiske udvikling har medført, at familiens indflydelse på individet i høj grad er blevet erstattet af andre aspekter i samfundet (Gergen, 2006). I begge de teoretiske tilgange bliver der således påpeget en tendens til, at indflydelsen fra familie bliver mindsket, og andre påvirkninger i forhold til den unge træder frem. Det er dog vigtigt at understrege, at Gergen (2006) forklarer ændringen af familiens indflydelse som en del af den kulturelle udvikling, hvorimod Kroger (2000) betragter forandringen som en del af individets udvikling.

Vi har hermed yderligere eksemplificeret, at de to teoretiske skoler forfægter forskellige tilgange i forhold til forståelsen af den unges livsverden.

At være ”sig selv”

”I: Hvorfor kan du godt lide nogen gange at være alene?

B: Fordi (det er) sådan nogle rum, hvor man bare kan være sig selv og ikke skal gå og tage hensyn til nogen eller noget.

I: Nu siger du det med du snakker med din mor. Alene vil det for dig være det samme som at være derhjemme?...

B: Ja, hun er en del af det at være alene tror jeg for mig.” (Bertram).

Når vi skal diskutere de unges oplevelse af at være sig selv og at være alene – er det at være alene ikke nødvendigvis synonymt med at man er alene i traditionel forstand. Vi fik allerede en forsmag på denne komplekse og paradoksale tankegang i analyseafsnittet, og meningen skal teoretisk yderligere udfoldes i denne diskussionsdel af artiklen.

I analyseafsnittet skelnes der mellem, hvornår de unge siger, at de er sig selv, når de er alene, og hvornår de siger, at de er sig selv sammen med andre. I og med at selvet, ifølge socialkonstruktionismen, dannes i relationer, må man uvilkårligt undre sig i forhold til, hvordan selvdannelsen finder sted på de tidspunkter, hvor mennesket er alene. Man kan imidlertid udfolde Gergens teori således, at vores subjektive liv er befolket af andre, og at vi i form af indre stemmer fører vores relationer videre, også når vi er alene (Gergen, 2006). Vi vil derfor også kunne betragtes som værende i relationer, når vi er alene. Eksempelvis Gudrun – kan vi læse – foretager sig en del ting, når hun er alene. Blandt andet reflekterer Gudrun over de ting, der er sket i løbet af dagen.

”I: Mmm. Er der andre ting du laver, når du er alene?

G: Så skulle det være sådan noget som at ordne negle ik, (!!), øhh nogen gange. Men det er meget at slappe af, og så tænker jeg meget om bare sådan

over hverdagen (m). Hvis der er et eller andet der irriterer mig, så tænker jeg også over det.” (Gudrun).

Man kan i forlængelse af og ifølge Gergen (2006) sætte spørgsmålstegn ved, om de unge overhovedet nogensinde ”er alene”. Nedenstående citat er et eksempel på, hvad Thomas laver, når han siger, han er alene.

”I: Nej. Hvad laver du så, når du er alene?”

T: Jamen så ser jeg enten fjernsyn, eller er ved computeren, eller hører musik.

(m)

I: Hvad laver du, når du er ved computeren? Er det at spille spil, eller?

T: Nej, men det er Internettet. (Okay). Og så at kommunikere med andre (ja).

Så det er igen mest for at møde nye mennesker.” (Thomas).

Thomas øger antallet af relationer, selvom han fysisk er alene, Internettet bruges til at være i kontakt med andre mennesker, som beskrevet af Gergen (2006).

Udover diskussionen omkring hvorvidt de unge nogensinde kan siges at være alene, er det også interessant at se på det begreb, fem af de unge forbinder med at være alene, nemlig ”at være sig selv”.

Bruner (1996) hævder blandt andet, at kulturen har stor indflydelse på dannelsen af vores selvopfattelse, fordi den opstiller en slags normer eller genrer, hvorefter vi konstruerer os selv. Vore informanter er forankret i en vestlig kultur, der værdsætter individets selvstændighed (Markus & Kitayama, 1991), hvilket må danne baggrundsforståelse for, at de unge overhovedet nævner det ”at være sig selv” (Bruner, 1996). Denne individualistiske tankegang ses ifølge Gergen (2006) også i sproget, hvor vi stadig har mange ord til at beskrive det individuelle og ikke så mange til at beskrive relationer. Harré (1998) underbygger disse antagelser med sin påstand om vores fejlagtige brug af sproget i forsøget på at danne selvforståelse. Han mener, at en forandring i vores sprogforståelse er nødvendig, før vi for alvor kan forstå os selv. Vi skal, ifølge den socialkonstruktionistiske tilgang, forlade den

essentialistiske forståelseshorisont og bevæge os over mod en relationel forståelsesramme (Harré 1998).

De unges begrebsdannelse vedrørende at være ”sig selv” har vist sig at rumme flere dimensioner tolket som et udtryk for de unges selvforfølelse.

Socialkonstruktionisterne vil antageligt mene, at man ikke ”er sig selv”, idet man aldrig er alene. Postmodernisterne vil derimod formentlig hævde, at de unge nævner ”sig selv” og ”alene” som udtryk for, at der er en egoidentitet, der går igen på tværs af kontekster.

Tilpasning eller at skille sig ud

”B: Der er altid forskellige træk, men jeg gør meget ud af ikke at falde ind i mængden... Jeg synes da det er sjovt at være én.” (Bertram) vs. ”I: Hvorfor går du i rimeligt dyrt tøj? A: Jeg tror det fordi, at jeg bliver meget påvirket af mine venner.” (Andreas).

I vores analyse kom vi frem til, at der både er tendenser hos de unge til ønsket om at skille sig ud og til at være som de andre i deres omgangskreds. Ifølge Ziehe (1995) og (Schultz Jørgensen, 2002) er det karakteristisk for det postmoderne menneske at have disse modsatrettede ønsker. Postmodernismen omtales som en kulturel frigørelse (Ziehe, 1983, 1995; Schultz Jørgensen, 2002), der kan efterlade den enkelte med en følelse af tomrum og selvoptagethed. Vi skal hver især vælge mellem mange muligheder i livet og gøre det ud fra, hvad vi selv føler er personligt relevant. I modsætning til tidligere er den enkelte kommet i centrum af sit eget liv, blandt andet fordi der ikke længere er på forhånd faste rammer, der skal følges (ibid.). En individualisering som på den ene side kan være med til at skabe et behov for at vise sin unikhed og skille sig ud fra mængden. På den anden side kan der skabes et behov for en identificering med en gruppe, hvorved man forsøger at skabe stabilitet i sine egne identitetsforestillinger (Schultz Jørgensen, 2002).

I forhold til ønsket om at være unik giver en af vores informanter, Bertram, udtryk for, at han gerne vil skille sig ud. Han fortæller, (i citatet tidligere) at det er noget, han tænker meget over, men samtidig er han i tvivl om, hvorvidt dette lykkes for ham.

I Bertrams forklaring kan man fornemme, at det at skille sig ud er noget, han er bevidst om. Han giver udtryk for, at han til tider siger noget bare for at skille sig ud. Det individuelle er netop en vigtig dimension af vores forståelsesramme i forhold til os selv (Bruner, 2003). Bertram siger også, at det er trist, når man er ens, og at han gør meget for, at hans ydre ikke skal falde i et med tapetet. Men som vi henviste til i analysen, siger han et andet sted i interviewet, at han alligevel går i samme slags tøj som sine venner. Bertrams paradoksale forklaringer peger i flere retninger, og det kan overvejes, om hans udsagn er udtryk for den kompleksitet, der opstår ved både at have et behov for at være unik men også at falde ind.

Adams (herefter Schwartz, 2001) arbejder i sin teori med begreberne social og personlig identitet og om balancen mellem disse. Ser vi på Bertrams udtalelser ud fra Adams teoribygning, kan det muligvis tolkes som om, han arbejder med balancen mellem sin personlige og sociale identitet. Andreas, en anden af vores informanter, giver også udtryk for, at han tænker over det at være unik og det at være som de andre. Men i Andreas tilfælde oplever han ikke, at han er som de andre:

I: Æmm. For to år siden, hvis vi går to år tilbage, dengang du gik i syvende klasse, og så til nu. Har du ændret dig i de to år?

A: Ja, jeg er blevet mere moden. Altså, det kommer jo med alderen. Ømm.

Jeg er også blevet mere genert. Ømm (-4).

I: Hvorfor tror du, du er blevet mere genert?

A: Øhh (-). Det har jo noget med teenagealderen at gøre. Ømm. Man ikke føler sig lige som andre og sådan noget. (-).

I: Når du siger ligesom andre, hvem tænker du så på?

A: Det, normalen. Det, øhh, De seje, altså (?).” (Andreas).

Andreas henviser til sin alder som forklaring på, hvorfor han føler, han er anderledes. Netop i Kroger (2000), (Marcia, 2002) og (McAdams, 2001) teorier omtaler de fænomenet ”at finde sin niche”. De mener, at teenageårene er en periode, hvor den enkelte skal finde sin egen niche og skal forsøge at skabe sammenhæng mellem det, man har identificeret sig med i livet indtil nu, og hvordan man ser sig selv i fremtiden. Denne periode vil derfor være forbundet med usikkerhed også omkring tilpasning og adskillelse. Andreas udtrykker ovenfor, at han ikke føler sig som de andre, men han siger samtidig et andet sted i interviewet, at han går i samme slags tøj som sine venner, og at de i høj grad påvirker, hvilket tøj han vælger.

”I: Hvorfor går du i rimeligt dyrt tøj?

A: Jeg tror det fordi, at jeg bliver meget påvirket af mine venner (ja). Ømm, og hvad de køber (-). Ømm, Jeg ved ikke rigtigt.” (Andreas).

Her fremstilles igen noget af den paradoksale kompleksitet ungdomstiden rummer. Her er formentlig tale om en kombination af noget vi ved, og som de fleste af de unge endnu ikke ved.

Som vi mere overordnet ser det, kan de unges umiddelbare ønske om både at tilpasse sig og skille sig ud anskues fra forskellige vinkler. For det første kan det ses som et kulturelt fænomen, enten i forhold til det postmoderne samfund og hvordan det påvirker individet, eller ses i forhold til, hvad der er kulturelt ønskværdigt indenfor sociale grupper (Bruner, 1996; Gergen, 2006). På den anden side kan fænomenet også anskues i forhold til den postmeriksonianske skole, hvor indre ønsker om tilpasning og adskillelse er en naturlig proces i identitetsdannelsen i denne aldersgruppe (Kroger, 2002, Schwartz, 2001 eller McAdams 2001).

Flydende identitet

”A: Det ikke sådan, at jeg laver fuldkommen om på mig selv, men der er jo i nogen grupper, hvor jeg er mere stille og rolig.” (Andreas).

Af vores analyse fremgår det på den ene side, at de unge nogle gange næsten oplever at skifte karaktertræk afhængigt af, hvem de er sammen med, mens de på den anden side også giver udtryk for, at de oplever en sammenhængende selvfølelse, næsten som et kerneselv. I dette afsnit vil vi have fokus på, hvordan de unge oplever skiftende karaktertræk stillet overfor nogle af de væsentligste teoretiske antagelser i forhold til denne diskussion.

Gergen (2006) mener, at vi ændrer os alt efter, hvilken relation vi er i. I vores datamateriale giver mange informanter udtryk for omskiftelighed. Vi har allerede fremstillet dette i analysen, og Signe taler for eksempel om, at hun har forskellige venner til forskellige ting.

Den socialkonstruktionistiske hovedpointe er i denne sammenhæng, at vi ikke kan tale om et selv uafhængigt af relationer. Der findes ingen intrapsykisk instans kaldet selvet, som er kontinuerligt i tid og rum; der er ingen kontinuitiv kerne. Selvet skal i stedet omtales som multipelt, dvs. der forefindes flere selver, vi kan skifte imellem (Gergen, 2006). Når Mette fortæller, at hun bliver ligesom de veninder, hun er sammen med, kan det lede tankerne hen til det distribuerede selv (Bruner, 1990). Bruner forklarer, at man i relationer reflekterer over den andens tanker om, hvem man er og regulerer sin selvopfattelse ud fra disse forestillinger – det er i denne proces, vi kan tale om, at selvet er relationelt (Bruner, 1990). I denne forståelsesramme vil det altid være afgørende, hvilke personer der befinder sig i relationen, da resultatet af det indre og ydre selv afhænger af, hvem man spejler sig i. Denne vekslen mellem selver vil for det postmoderne menneske ske naturligt uden store komplikationer, idet man har accepteret at besidde en form for kamæleonidentitet (Hansen, 2001).

Kroger (2005) kritiserer i den sammenhæng socialkonstruktionismen for at have et for simpelt syn på identitet. Hun mener ikke, at identitet restløst kan reduceres til konteksten. Ifølge Kroger agerer individer forskelligt, selvom de er i samme

kontekst, da der eksisterer en indre selvfølelse, der er karakteristisk for det enkelte menneske på tværs af relationer (Kroger, 2005). Et eksempel på en sådan indre selvfølelse kan måske antydes hos Andreas i nedenstående citat, hvor han giver udtryk for, at han ikke laver fuldkommen om på sig selv.

”A: (...) Det ikke sådan, at jeg laver fuldkommen om på mig selv, men der er jo i nogen grupper, hvor jeg er mere stille og rolig.” (Andreas).

Herudover fortæller mange af informanterne, at de har noget inden i sig, som de tilsyneladende forbinder med ”sig selv”, kan det tolkes som en forståelse hos den unge af at besidde en indre struktur?

”I: Okay. (-) Nu vil jeg prøve at komme med et sådant lidt sjovt eksempel som du kan prøve at sætte dig ind i. Hvis du nu vågner en morgen og så går ud på dit badeværelse og ser dig i spejlet / så er det en helt anden person / helt andet udseende. Vil du så stadigvæk være dig selv?

B: (-5) Det er jo selvfølgelig et godt spørgsmål. Øhm..

I: Du må gerne have lov at tænke lidt over det.

B: (-) Jeg tror da først og fremmest jeg nok vil være lidt forskrækket, øhm, lige skulle finde sine egne ben. Men jeg håber da jeg vil kunne bevare min identitet eller sådan. Der vil nok lige være lidt usikkerhed i starten. Øhm, men jeg vil da håbe på jeg kunne bevare mig selv i det. I en ny krop, hvis det endeligt var.” (Bertram, linje 245-257).

Om der er tale om en indre struktur, når de unge taler om denne kontinuitive selvforfølelse er det selvsagt vanskeligt at konkludere noget entydigt om, men fremstillingen viser at der er tale om en pendlen mellem det vi kalder en flydende identitet med skift og det at være sig selv over tid.

Skiftende karaktertræk knytter vi også an til de unges oplevelser i forhold til omskiftelighed, som der findes en række eksempler på i analysen ovenfor, f.eks.: ”Jeg har let ved at tilpasse mig de mange forskellige grupper.” (Andreas).

Vi har således fremstillet, at de unge (måske) giver udtryk for at ”besidde” en indre struktur, men samtidig nævner nogle af dem, at de ændrer sig fra kontekst til

kontekst. Mon ikke der her er tale om det fænomen, vi kalder identitetsdannelsens paradoksale kompleksitet? Men ellers kan det i den sammenhæng diskuteres, hvor meget der reelt set ændres. Kroger (2005) mener – som bekendt – at vi besidder en indre stabil instans, som hun betegner som identitetsstruktur, hvilket er den måde, man organiserer sine sociale roller, valg og oplevelser på. Denne struktur forandrer sig ikke afhængigt af konteksten eller relationen, men ændrer sig langsomt gennem livet. Skal man betegne forandringer fra kontekst til kontekst, skal man se på identitetsindhold i stedet (Kroger, 2005). Hos Thomas kan det antages, at der er en forandring i identitetsindhold, når han siger, at han ville nævne mere om skolen, hvis han skulle beskrive sig selv over for sin mor og far:

I: Ja. Hvis du nu skulle beskrive dig over for din mor eller far, hvis jeg for eksempel var din mor eller far, hvordan ville du så / Ville det så være på samme måde?

T: Ja. Jeg ville nok nævne noget andet om skolen så, et eller andet. (ja). Øhh ja, snakke mere om skolen, tror jeg. (ja) Det er sådan noget, de godt kan lide at høre.” (Thomas).

Thomas fremhæver tilsyneladende en anden identitetsfaktor overfor sine forældre end overfor os, hvilket Kroger (2005) omtaler som forandring i identitetsindhold. Dette kunne dog også blot være et udtryk for, at vi ved at spørge Thomas, om han ville sige det samme til sine forældre, bliver husket på, gennem det ledende spørgsmål, at skolen jo også er vigtig. Eller det kan antages som et udtryk for, at Thomas er mere skoleorienteret, når han er sammen med sine forældre og derfor er anderledes i den kontekst, som socialkonstruktionisterne formentlig ville mene.

Informanterne kunne dog på nogle punkter synes at ændre sig mere fra kontekst til kontekst end ved blot at fremhæve forskellige identitetsfaktorer. Eksempelvis i tilfældet med Inas oplevelse med sin veninde der angiveligt forandrer større dele af personligheden, og hos Andreas der fortæller, at han tilpasser sig forskellige grupper. ”(...) jeg har let ved at tilpasse mig de mange forskellige grupper og øhh (-)(...)”. Dette synes ikke at være et spørgsmål om, hvilke identitetsfaktorer, som for

eksempel ideologi eller køn, man vil benytte til at definere sig i en bestemt kontekst. Det virker nærmere som en ændring, der ud fra de unges udsagn, fremtræder som dækkende for flere elementer af personligheden. Selve denne ændring er angiveligt på et adfærdsmæssigt niveau, da det umiddelbart virker som om, Andreas og Ina mener, at der er noget ved dem, der går igen på trods af forandringen.

Andreas nævner (ovenfor), at han ikke laver fuldkommen om på sig selv. Det kan i en posteriksoniansk forståelse (Kroger, 2000) muligvis henvises til en indre struktur, da der antageligvis er ”et eller andet”, der går igen i Andreas selvopfattelse (jævnfør foregående citat af Andreas). Ina fortæller om, hvordan hun forandrer sig, når hun er sammen med en ny veninde. Med veninden kan Ina afprøve noget nyt og ikke hele tiden være den samme.

”I: Hvorfor tror du, du synes det var (...) / At det var lidt specielt, du var alene med Marianne?”

In: Fordi, at jeg ikke var sammen med dem, og jeg ikke skulle, sådan koncentrere mig om dem, men jeg bare sådan, ja, prøve noget nyt, sådan ikke hele tiden være den samme, altså sådan.” (Ina).

I Inas beskrivelse lader det ikke til at være et problem, at hun ændrer sig, når hun er sammen med sin nye veninde, Marianne. Det fremstilles snarere som noget positivt at kunne ”starte fra nul” og udvikle et nyt selv i relationen med hende. Det kan lede hen til socialkonstruktionismens antagelse om uproblematisk omskiftelige selver. Men det kan dog diskuteres, hvorvidt Inas citat helt kan dokumentere dette, da hun blot siger, hun ikke er den samme, hvilket ikke kan udelukke, at der er en selvfølelse, der går igen, som den posteriksonianske tilgang nok vil mene.

Skal vi antage, at ændringen omfatter noget mere end forandring i identitetsindhold, må det, set i forhold til Krogers teori (2005), nødvendigvis være ændringer på identitetsstruktur-niveauet, der er tale om. Hvis dette gør sig gældende, må det nok konstateres, at teorien ikke på dette punkt kan indfange de forhold empirien fremlægger. Forholder Kroger (2005) sig nuanceret nok, idet det

fremgår som om, at ændringer kun foregår over større tidsperioder og ikke fra kontekst til kontekst. Når de unge angiveligt oplever enten selv at ændre sig markant eller oplever, at andre ændrer sig, kan det muligvis tages som et udtryk for, at de postmoderne livsbetingelser giver mulighed for større foranderlighed fra kontekst til kontekst, end Krogers teori umiddelbart giver forståelse for (Kroger, 2005).

Diskussionsafsnittet, som hermed er afsluttet, har teoretisk informeret fremstillet analysens fire temaer og hovedsageligt lagt vægt på de forskellige tendenser, der har været at spore omkring kompleksiteten i unges selvforståelse. Inden vi går over til artiklens konklusion, er der et par væsentlige supplerende betragtninger, der bør udfoldes. I det følgende vil vi derfor yderligere konkretisere, hvorledes de unge navigerer i kompleksiteten og i spændingsfeltet mellem interaktion og psykisk instans og inkonsistens under overskriften ”Hvordan navigeres?”.

Hvordan navigeres

Vil vi nedenfor fremstille og yderligere konkretisere en række udtryk for det, vi kalder de unges ”inkonsistenser” og ”konsistenser”, når den komplekse selvdannelse finder sted mellem interaktion og psykisk instans.

Inkonsistenser

Nedenstående citater viser inkonsistens hos en af de unge, som tilsyneladende har mange tanker om, hvilken måde han ønsker at fremstille sig selv på.

I: Mmm, okay. (-) Hvad for noget tøj går du i?

B: (-6). Ja det er det, jeg synes er pænt. Det mærke spiller ikke en en alt overskyggende rolle for mig overhovedet. Jeg går i kvalitetstøj, så noget af det er da også mærketøj, der er dyrt eller sådan. Øhm, men det er bare det, der er behageligt og ser godt ud, synes jeg. Det går jeg ikke sådan voldsomt meget op i.” (Bertram).

I: Så hvad tænker du omkring tøj. Altså hvad værdi ligger du i det, når du kobler det sammen?

B: (-) Det er meget med førstehåndsindtryk, om man vil det eller ej, så dømmer man tit folk på deres udseende / hvad de lige går rundt i, øh, hvordan de ser ud. Øhm, (-4), og jeg er *meget*/ jeg er *bevidst* omkring mit tøj, jeg synes det er interessant eller sådan, jeg bruger tid på det. Men (-5) det er mere med typer eller sådan. Jeg ved ikke om?

I: Mmm, det er fint. (-) Hvordan vil du beskrive dit udseende?

B: (-) Udseende, hmm. (-) Det er ikke noget, jeg lige går at tænker over. Øhm. (-) Stilmæssigt måske vil jeg sige sådan lidt (-) stil, flip til tider, øhm (-), meget afslappet.” (Bertram).

Inkonsistens eller en paradoksal kompleksitet når Bertram på et tidspunkt siger, at han ikke går op i tøj, og at tøj ikke er ret vigtigt, men senere siger at tøjet er altafgørende for den person, man er. Disse overvejelser kan fortælle noget om hans identitetsproces, hvor han tænker meget over, hvordan han fremstår for andre. Han er forvirret omkring den tilstræbte værdi om at være for sej til at gå op i tøj og mellem det faktum, at han mener, tøj er afgørende. Denne tøven og usikkerhed omkring det man gerne vil fremtræde som ses på flere områder blandt mange af informanterne.

Senere i interviewet siger samme dreng, at han forsøger at skille sig ud fra mængden, men i øjeblikket hvor han siger dette, forhandler han med sig selv om, hvordan han bedst kan fremstille sig.

”I: Okay. (-) Er der et eller andet ved dig, der gør at du ikke ligner andre mennesker?

B: (-) Der er altid forskellige træk, men jeg gør meget ud af ikke at falde ind i mængden. Øhm (-) det er måske, altså, jeg ved ikke om jeg skiller mig ud fra mængden, det vil jeg ikke sige, at jeg gør, øhm, jeg er bare mig selv, og så må man tage den derfra.” (Bertram).

Man kan måske se en indre konflikt som en skala, hvor yderlighederne er, at man skiller sig så meget ud, at man er mærkelig, eller i den modsatte retning, at man er så normal, at man er kedelig. Mange af de unge har svært ved at placere sig selv, fordi de netop ikke vil være en del af hverken den ene eller den anden yderlighed – det er en del af det vi forstår som en paradoksal kompleksitet. Nedenstående citat fra Ina er endnu et eksempel på denne problemstilling.

”I: Hvad så med tøj? Hvad betyder det for dig?

Id: Det betyder (-) altså ikke ret / altså det betyder meget, men det betyder ikke *så* meget (nej). Øhm (4).” (Ina).

Følgende citater er udtryk for en refleksion omkring, hvad det vil sige at være ung, og hvilke vanskeligheder, det kan medføre netop i forhold til skalaen og balancegangen mellem begreber som *normal*, *sej*, *kedelig* og *at skille sig ud*. Andreas er bevidst om skalaen på samme måde som Bertram, men modsat Bertram, som forsøger at skille sig ud, forbinder Andreas normalen med det seje.

”I: Hvorfor tror du, du er blevet mere genert?

A: øhh (-). Det har jo noget med teenagealderen at gøre. Ømm. Man ikke føler sig lige som andre og sådan noget. (-).

I: Når du siger ligesom andre, hvem tænker du så på?

A: Det er normalen. Det, øhh, De seje, altså (?).” (Andreas).

De ovenstående citater er både udtryk for den unges forvirring i forhold til at placere sig det ”rigtige” sted på skalaen, men måden de forhandler med sig selv er også samtidigt et udtryk for, at mange af deres overvejelser og refleksioner først opstår og udtrykkes i selve interviewprocessen. De unge kan til tider virke næsten overraskede over de ord, der kommer ud af deres mund, og først når de hører dem, tænker de over, hvad de siger, hvilket kan lede tankerne hen på, at de er midt i en dannelsesproces – vi bliver først rigtig bevidste om hvad vi siger, når vi siger det. Flere af de unge har mange overvejelser om, hvordan de fremtræder, og om de fremtræder på den rigtige måde. På forskellige måder viser de en usikkerhed og

tøven omkring hvor på skalaen, de befinder sig. Men fælles for dem er, at skalaen fylder en stor del af deres tanker.

Konsistenser

Vores oplevelse af mødet med disse unge er – som det ovenstående afsnit også viser – at meget usikkerhed og forvirring i forhold til identitetsdannelse kommer til udtryk, når de unge omtaler deres forskellige venner og vennegrupper. Snakker de unge derimod om deres familie, får man fornemmelsen af en vis sikkerhed.

Familien kommer dermed til at fremstå som den sikre base, som de unge arbejder ud fra og videre på. Det kan vi også forstå, f.eks. når de taler om at være alene, så forbinder de unge ofte dette med at være sammen med familien. At identitetsarbejdet er rodfæstet i familien kan tillige vise tilbage til det tema i analysen, der netop sagde, at de unge mener, at deres forældre har et stort ansvar for, at de er blevet til dem, de er. Selvdannelsen, indflydelsen fra andre – her familien – danner samtidig de unges sikre base og platform for udadrettet virksomhed.

I forbindelse med familien som sikker base er det interessant, at eksempelvis Bertram, ifølge sig selv, fremstår som værende dominerende i skolen og med vennerne, men når han så er hjemme og sammen med familien, fremstår han, ifølge sig selv, som værende den mindste og mindre dominerende. Han er ikke utilfreds med det faktum fordi, som han selv siger det: det er han vant til. Netop de ord ”vant til” kan have en meget stor betydning i denne forbindelse, det virker som om, at de roller de unge har derhjemme, har de affundet sig med, og de er glade for at være i en kontekst, hvor man ikke betvivles, men blot kan gøre som man er ”vant til”.

”I: (-) Nu siger du selv du er forskellig i forskellige sammenhænge. Hvordan oplever du det?

”B: (-) Øhm, det er meget de folk man er sammen med, hvilke roller man har fået i de sammenhænge, øhm, lært folk at kende. (-4) Derhjemme er jeg den mindste, der er jeg vant til at det bare sådan / der har jeg det fint med bare at være der eller sådan, øhm, hvor for eksempel i skolen / jeg fylder lidt mere (-

5) kommer mere på banen eller sådan. Jeg har det fint med bare at være med derhjemme eller sådan, det er jeg vant til.” (Bertram).

Denne faste og hjemmevante rolle kan ses som en måde at mestre den usikkerhed, der ellers præger de unges identitetsdannelse, når de befinder sig i andre kontekster. Derfor kan det have afgørende betydning, at de har denne sikre base, som de kan regne med og stole på. Et eksempel kan være, som Ina udtrykker det i forhold til hendes storesøster.

”In: Ja, fordi hun bare sådan er der, altså sådan, hun har altid hjulpet mig med ting og sådan noget (ja). Øh, (-) ja, hun er ik sådan en der bare sådan siger / Eller bare sådan svigter eller sådan noget (n), øhm (-) sådan passer på og sådan noget. Ja” (Ina).

En anden tendens der peger i retning af denne afklarede og sikre forbindelse mellem de unge og hjemmet er, at halvdelen af dem rent faktisk ser det at være alene som en del af at være sammen med familien. Eksempelvis viser det nedenstående citat at Bertram, når han skal være alene og slappe af og være sig selv, så foregår det i hjemmet *sammen* med familien.

”I: Er du nogensinde alene?

B: Ja det er jeg ofte; øhm (-), jeg lægger stor vægt på / at mine egne behov først og fremmest og mærke hvad jeg har lyst til. Øhm, jeg har fundet ud af at jeg er utroligt krævende / mine venner / der må godt være mennesker omkring mig hele tiden, men det er også utroligt vigtigt, at der er plads til mig selv. Mine egne behov. Jeg har også brug for at være alene.

I: Ja. (-). Hvad laver du så når du er alene?

B: (-4). Jeg hører rigtig meget musik (...) Snakker med min mor når jeg er hjemme alene, det er meget med lige at se en film, eller høre noget musik eller sidde ved computeren.

I: Ja. Når du så er alene / nu siger du det med du snakker med din mor.

Alene vil det for dig være det samme som at være derhjemme?

B: Det er en stor del af det at være derhjemme. (...) Så ja hun er en del af det at være alene, tror jeg for mig. (Bertram).”

I forlængelse af denne diskussion omkring familien som de unges sikre base, kan man også diskutere, om de unge aktivt går ind og arbejder for at bibeholde konsistensen i hjemmet ved eksempelvis ikke at snakke om deres personlige problemer med forældrene, men blot med vennerne. Den tryghed og sikkerhed de føler derhjemme, kan muligvis hænge sammen med, at de netop undlader at diskutere visse dele af deres liv, som er ved at ændre sig med forældrene. Eksempelvis siger Gudrun, at hun ikke taler med sine forældre om personlige problemer men mere om overordnede problemstillinger som skolevalg osv. Dette kan kobles sammen med flere ting, eksempelvis siger de unge, at de selv har forventninger i skolen, og at en del af disse forventninger kommer fra dem selv og i høj grad deres forældre. Altså ønsker de unge, at deres forældre har et positivt billede af dem, og at de klarer sig godt i livet, hvorfor de unge, i nogen grad, kun taler med forældrene om overordnede ting, og ikke de ting som måske kunne gå ind og ændre på forældrenes syn på dem. Igen kan Gudrun trækkes frem, hvor hun netop taler om, at hun har modtaget en god karakter i skolen, og at det var dejligt for hende at fortælle det til forældrene.

”I: Var det noget, du havde lyst til at fortælle dine venner?

G: Ja, men altså de hørte det jo, fordi de var der jo. Vi fik alle sammen årskarakterer ik. Jeg fortalte mine forældre det, for det gør jeg altid, når jeg får en karakter ik?, (m) det var meget rart?

I: Blev de også glade?

G: Mine forældre?

I: mmm

G: ja ja, de synes det var flot og sådan. Det var meget rart.”(Gudrun).

Dermed kan man diskutere, om grunden til at familien fortsat er de unges base, skyldes at de unge selv kæmper for denne bastion – måske fordi de har behov for den tryghed, det giver dem. De unge har brug for basen, måske fordi det er en måde at håndtere den usikkerhed, der ellers er til stede, og en metode til at bibeholde basen er ved eksempelvis ikke at fortælle forældrene om visse personlige problemer. Grunden til at netop de personlige problemer kan have en betydning i forhold til forældre skyldes, at de personlige problemer man har som 15-årig, højst sandsynligt er meget forskellige fra de problemer, man tidligere har haft. Disse

hypoteser ligger imidlertid stadig uudfoldet for et dybere studie af unge og deres selvfølelse. Vi vil pege på at yderligere forskning bør forfølge denne diskussion og en række interessante af de tilknyttede problemstillinger.

Et andet område hvor de unge overraskende nok viser en stor forståelse og sikkerhed er i forhold til hele ”problemstillingen” omkring at ændre identitet. Flere af de unge omtaler dette med en grad af selvfølgelighed og sikkerhed. Dvs. at de unge demonstrerer en høj grad af selvrefleksiv kompetence og besidder en vis flertydighedstolerance i forhold til deres omverden og dennes omskiftelighed. Eksempelvis udtrykker Mette denne tolerance omkring hendes egen omskiftelighed i nedenstående:

”M: Ja. Når det er man skifter de vennekredse sådan, så er det jo forskelligt hvem man går sammen med øhm, og hvordan ens nye venner er og sådan. Så bliver man automatisk sådan mere som dem også. (Ja). Altså.” (Mette).

Et andet eksempel i forhold til denne diskussion opstår i interviewet med Ina. Det interessevækkende opstår, idet Ina faktisk omtaler en venindes skifte i personlighed, men ikke ser på selve skiftet med en eksistentielistisk undren, hun tænker altså ikke over, hvordan det er muligt, det sker, eller hvorfor det sker. Hun konstaterer blot, at det sker, og ærgrer sig over, at det sker i netop den situation og med den veninde, som citatet også viser.

”Og så kommer en af de andre veninder så, og skal være sammen, og så min gode veninde der, hun skifter fuldstændigt fra at være sig selv til at blive hende den anden(okay). Så hun skiftede personlighed lige pludseligt, og så stod jeg der, og jeg vidste ikke rigtigt, hvem hun lige pludseligt? var blevet (m)(?) altså sådan, og det var bare sådan lidt ubehageligt.” (Ina).

Opsummerende fortæller den ovenstående diskussion, at de unge, måske for at kunne håndtere og fungere på trods af inkonsistensen, har brug for familien som en vigtig base og konsistensen i et udgangspunkt for dem, til at kunne gå ud og konfrontere verden udenfor familiens faste rammer. Derudover pointerer den

ovenstående diskussion også, at de unge ikke ser det som værende meget problematisk, at man skifter personligheder, flow, flydende identitet. At der er områder omkring selve identitetsdannelsen de unge er usikre omkring, skal der ikke herske tvivl om, hvilken inkonsistensafsnittet også understreger, men i forhold til det lidt større tema, nemlig den flydende identitet, er det ikke her, de unge er mest usikre.

Vi kan opsummere, at de unge er forvirrede på nogle områder, men også at de unge i andre kontekster ikke udtrykker forvirring. De unge oplever ikke nødvendigvis, at det er problematisk at skifte mellem forskellige identiteter, roller, selver, karaktertræk osv., men nærmere oplever de unge det som om, at ” *Det har jo noget med teenagealderen at gøre* ” (Andreas). Det som vi kalder paradoksalt kompleksitet er for de unge måske ”bare” at være jonglør med identiteter, og de unge er meget kompetente i dette spil. Skulle det være et problem for dem? Slet ikke, deres udsagn er f.eks.: ” *Sådan er det vel bare* ” og ” *Sådan er det at være teenager* ” (Bertram og Andreas). De 12 unge du har stiftet bekendtskab med i denne artikel er en del af en generation, som er med på spillet, derfor er de indimellem stadig forvirrede, men det kommer ikke som et chok for dem!

Når de unge sidder og fortæller om sig selv, er de ikke identitetsforvirrede, men i andre situationer kan de være det. De unge er forvirrede i forhold til nogle lidt mindre ting men ikke større eksistentiale spørgsmål.

Vi vil nu afslutte afsnittet om, hvordan de unge navigerer mellem inkonsistenser og konsistenser. Vi vil vi i tråd med artiklens ønske om ”thick description” (Geertz, 1973) og dens righoldige interviewmateriale blot lade en af vore informanter sige de sidste ord, inden vi går over til artiklens konklusion.

”I: Hvad kan du godt lide ved de forskellige grupper?

A: (-) Altså. (-). Det ved jeg ikke. Altså det jo sådan man har forskellige roller i forskellige grupper. (-) Og i gruppen herovre, der er det mere sådan, at vi kan lave sjov med hinanden og lave sjov med alting. Øhh. Det andet er mere seriøst. Og kunne snakke om ting og sådan noget.”

”I: Hvordan har du det med det?

A: Det fint nok. Det er ikke sådan, at jeg laver fuldkommen om på mig selv, men der er jo i nogen grupper, hvor jeg er mere stille og rolig. (forstyrrende

larm). Der er i nogen grupper, hvor jeg er den mere stille og rolig, og en anden hvor jeg er mere højtråbende (ja). Og sådan noget. Det er helt fint, sådan er det vel bare (ja). I alle grupper (ja).” (Andreas).

Konklusion

Nu er det tiden at nogle af de indledende forskningsspørgsmål findes frem og der skal spindes en ende på løse tråde. Allerførst nogle følgeslutninger vedrørende artiklens omdrejningspunkt, efterfulgt af betragtninger angående unges kontekstuelle identitetsdannelse afrundet med en række metodiske refleksioner.

Interaktion og instans

Konklusionen er at unges fornemmelse for selv og identitet på engang er kontinuerlig og flydende og dannes i et dynamisk, komplekst samspil mellem betydningsfulde andre tæt spundet med den aktuelle sociale og kulturelle kontekst. Hvis denne korte ”punchline” skal udfoldes i forhold til artiklens omdrejningspunkt, dvs. unges selv dannelse mellem interaktion og instans, skal den tage form af en ganske kort summering idet vi allerede fyldigt har debatteret og ekstrapoleret i den foregående diskussion. Hvad kan empiriske studier tilføje til teoretiske betragtninger i en konklusion? Vi har taget udgangspunkt i to teoretiske hovedskoler, som oftest er blevet beskrevet som modstridende og inkommensurable. Som det er fremgået i artiklen, er positionerne ganske rigtigt også meget forskellige på ganske mange punkter. Eksempelvis forklares familiens mindskede indflydelse på de unge (og vennernes øgede indflydelse jo ældre de unge bliver) på to vidt forskellige måder. Gergen (2006) forklarer ændringen af familiens indflydelse som en del af den kulturelle udvikling, hvorimod Kroger (2000) betragter forandringen som en del af individets udvikling. Men konklusionen er, at trods mange forskelle, så demonstrerer nærværende empiri i det fremlagte analyse- og diskussionsafsnit, at de to tilgange frugtbart kan informere hinanden gennem vore favntag med datamaterialet. Med positionerne in mente kan vi konkludere, at de unge både udtrykker en indre kontinuerlig kerneselvforståelse og definerer sig selv i interaktion fra kontekst til kontekst i en labyrintisk og til tider paradoksalt kompleksitet. Undersøgelsen understøtter at de unges selv må forstås, som en

dynamisk, funktionel enhed, agens i forhold til den sociale, kulturelle kontekst og som et produkt af interaktion, som et refleksivt midtpunkt, styrende og fortolkende adfærd og oplevelser (Spaten, 2007).

Kulturel kontekst

Vi har samtidig, i denne empiriske undersøgelse af unges selvopfattelse, forsøgt at tage udgangspunkt i et perspektiv, der rummer de sociale og kulturelle omstændigheder for børns og unges opvækst, som har ændret sig dramatisk indenfor de sidste mange år (Dencik, 2005). Daglige livsbetingelser, som er karakteriseret af gennemgribende kulturelle og samfundsmæssige forandringer “never seen before in history” (Giddens, 1999), p. 9). Globaliseringen og skiftet fra industrisamfund til et samfund baseret på informationsteknologi siges at bære en væsentlig forklaringskraft i forhold til vores nuværende modernitet (Ziehe, 2004). Vore interview viser at de unge agerer kompetent i den radikaliserede modernitet, de influerer og er samtidig under indflydelse fra forældre, jævnaldrende og den kulturelle hegemoni. Så i det omfang vi må konstatere at vore unge informanter står midt i radikalt ændrede opvækstbetingelser – og tilsammen med udviklingsprocesser, der hører ungdommen til – kan det måske trods alt heller ikke undre, at de gennem vore interview nok udtrykker en vis forvirring og befinder sig i en proces vi kalder en paradoksal kompleks identitetsdannelse. Men konklusionen synes at være, at de unge mestrer at gå ind og ud mellem skiftende karaktertræk og at være sig selv, alene og sammen med andre. Flere af de unge forholder sig endog til den multiple identitetsforståelse med en grad af selvfølgelighed, og sikkerhed. De fremstår kompetente og besidder en vis flertydighedstolerance i forhold til deres omverden, og dennes omskiftelighed. Nærværende empiriske studie har således plæderet og fremstillet en kontekstuel forståelse af selvet og identitetsdannelse. Under den radikaliserede modernitets betingelser konstruerer de unge sikkert sig selv i en dynamik mellem individ og den samfundsmæssige hvirvelvind (Johansson, 2003).

Forskere har udtrykt, at vore dages børn og unge har behov for en “*enhanced sociological self-reflection*”, (Dencik, 2001). Denne selv-refleksive kompetence mener vi vores fyldige analyse og diskussion har dokumenteret, at de unge af i dag er i besiddelse af. Det betyder, at selvom der kun er få bastante traditioner tilbage, og

tabet af orienteringspunkter (i rammen af den kulturelle frisættelse) (Dencik, 1996; Dencik, 2001) har undersøgelsens unge de facto tilegnet sig refleksive kompetencer, som blandt andet betyder, at de mestrer skiftet mellem sociotoper, venne- og forældregrupper. Selvopfattelsen er domænespecik og multifacetteret (Spaten, 2007). De unge tilpasser sig, og de skiller sig ud nøje afpasset de aktuelle kontekster, som de befinder sig i under hastige samfundsmæssige brydninger. Konklusionen er, at de unges selvrefleksive kompetencer matcher globaliseringens fordringer. Der er imidlertid meget, vi stadig ikke ved om disse dannelsesprocesser, herunder også analyser på mikroplanet (Bronfenbrenner, 2000; Bronfenbrenner & Evans, 2000) – yderligere fremtidig forskning være hermed påpeget. Hvis vi anerkender, at der sker ovennævnte forandringer, næsten ”med lysets hast”, må unges identitets- og selvdannelse fremover – helt generelt – være centrale forskningsområder, der forhåbentlig med tiden kan pege på en dybere forståelse af relationen mellem samfundsmæssige betingelser og individet(s) selv i vores tid (Smith, Harré, & von Langenhove, 1995). Fremtidig forskning skal derfor også stille yderligere spørgsmål til forholdet mellem livsbetingelser og identitetsforandring.

Metodiske refleksioner

Allerførst vil det være relevant at pege på undersøgelsens begrænsninger i forhold til det traditionelle begreb repræsentativitet: Med 12 unge drenge og piger fra det samme yderkvarter i en dansk storby vil det naturligvis være utilladeligt at generalisere undersøgelsens fund. Undersøgelsen prætenderer derfor ikke at kunne udtale sig om alle unge, heller ikke engang alle danske unge. Vi har dog i det foregående vist at der er tale om resultater, som i forskellig grad afspejler og komplementerer andre danske undersøgelser og teoretiske betragtninger. Vi mener derfor at vi kan tale om tendenser der sandsynligvis eller i hvert fald muligvis kan være mere generelt gældende for tilsvarende grupper af danske unge.

At arbejde analytisk og fortolkende gennem vores valg af IPA indebærer en række problemstillinger vedrørende bl.a. forholdet mellem beskrivelse og fortolkning, perceptuel bias m.v. (Potter, 2005; Smith et al., 1999), som vi blandt andet forholder os til og delvist forsøger at imødegå ved anvendelsen fyldige interviewuddrag, således at læseren kan følge med i vore konklusioner. Vi har tillige

– metodisk, procedurelt – i det analytiske arbejde ladet flere af artiklens forfattere arbejde med de samme interview, uafhængigt af hinanden. Rent konkret har det tillige betyder at mindst to personer har gennemført transskriptioner af samme interview, ligesom flere har arbejdet simultant med analysen gennem alle fem trin af Interpretative Phenomenological Analysis – og i forhold til de samme informanter. Trods disse forbehold vil tolkninger af vort datamateriale dels kunne udtrykke væsentlige skævheder og dels kunne (en lang række) andre teoretiske positioner naturligt være bragt i spil, som supplement eller i stedet for de valgte. Andre diskussioner og konklusioner kunne være opnået af andre observerende systemer. Læseren må vurdere rækkevidden af vore argumenter i forhold til de bevidste valg der er beskrevet og foretaget undervejs.

For alle forfattere – på nær førsteforfatteren – af denne artikel var der tale om at man første gang sad i en position som interviewer. Her anvendte vi en procedure der medførte at vi arbejdede meget grundigt med flere pilotinterview forfatterne imellem, ligesom der blev gennemført en dybtgående diskussion af etiske problemstillinger, forskellen på terapi og interview m.v. De basale forudsætninger skønnedes således at være bragt til veje og alle kunne føle sig fortrolige med samtalsituationen, kunne være til stede i nuet og kunne skabe en god kontakt til de unge. En vis ”lampefeber” eller ”uro i maven” er naturlig og er ofte kun med til at understrege den seriøse tilgang til mødet med levende mennesker, som giver en stund af deres liv til et ofte tæt møde indenfor deres urørlighedszone (Løgstrup, 1983).

Især praktiske forhold var årsagen til valget af stedet for interviewenes gennemførelse. Som vi allerede har nævnt indebar interviewsituationen – som foregik i skolens lokaler – at der indimellem var lidt støj; som skabte lidt forstyrrende omstændigheder. Det kan ikke udelukkes at valget af en anden lokalitet, kunne have givet andre omstændigheder, der ville have resulteret i andre resultater.

Vi overvejede også at interviewe de unge mere end én gang; med det formål at gennemføre interview der kunne ”gå dybere ind under huden” på de unges selvannelsesprocesser. Vi fravalgte dog denne mulighed, ikke fordi det ville have betydet andre rammer og etiske forholdsregler, men især fordi det ligger ”i kortene”

at der på et senere tidspunkt kan iværksættes en række opfølgningsinterview med de unge (Spaten, 2007).

Vi har alt i alt gjort os en række erfaringer gennem arbejdet med vore interview med de tolv unge mennesker – samt arbejdet med IPA – som andre muligvis kan få gavn af, hvis de påtænker at arbejde med unge i denne aldersgruppe.

Som det fremgår af vores resultater, kan det være en fordel at fokusere både på det eksplicite og implicite i datamaterialet – i søgningen efter tendenser og temaer. Med det mener vi, at man i ligeså høj grad kan undersøge det, der *ikke* bliver sagt som det, der rent faktisk bliver sagt. Det kan tilføjes at udvælgelsen af interviewpersoner nøje må overvejes: Det er ofte sådan at insidere – i forhold til en kulturel gruppe – bedre forstår hårfine distinktioner eller spidsfindigheder og bedre kan skabe kontakt (Shope, 2006). Alle interviewere og interviewede, var således af etnisk dansk oprindelse, men kommende forskningsrapportering vil fremlægge fund fra unge med anden etnisk baggrund end dansk. Man kan endvidere forfægte en teori om, at de unge rent udviklingsmæssigt ikke forholder sig ligeså reflektivt som voksne vil gøre i forhold til de samme spørgsmål. Noget kunne tyde på, at vores problemstilling omkring fornemmelse af instans eller inkonsistens muligvis ikke på samme måde er en problemstilling, som de unge i øvrigt reflekterer dybere over i deres hverdag. Men som det blev beskrevet ovenfor, kan fraværet af refleksion yderligere være begrundet i, at de unge uden problemer formår at navigere mellem forskellige selvfornemmelser og forskellige sociotoper osv. Det kan muligvis også forklares ud fra den ovenstående teori om, at de unge ikke er ligeså reflektive som voksne. Eller også kan de to forklaringer tilsammen udgøre rammen for en begrundelse.

Et andet aspekt vi desuden har arbejdet med er, at interviewspørgsmålene bør være formuleret så simpelt og forståeligt som muligt for at undgå misforståelser. Der blev udformet både en 2. 3. og 4. version af interviewguiden inden den havde en rimelig udformning. Samtidig er det af stor betydning, at spørgsmålene gerne skulle give et indblik i og åbne op for de unges livsverden. Hele arbejdet med InterView er derfor ligeså meget en kunst som en videnskab (Kvale, 1998) og i det hele taget en balancegang, og vi håber at artiklens analyse- og diskussionsdel, med de fyldige interviewudskrifter, har givet en fornemmelse af vores tankegang. Lidt overordnet

kan vi konstatere, at man ikke bør stille spørgsmål, der er for ledende, men samtidig heller ikke udforme spørgsmålene for abstrakte, en balancegang som både må afpasses den enkelte unge og korrigeres løbende i selve interviewet. Vi vil sluttelig pege på andre væsentlige anbefalinger vedrørende gennemførelsen af kvalitative interview (Braun & Clarke, 2006; Kvale, 1998, 2002; Olesen, 2002; Potter, 2005; Thagaard, 2004), og blot opsummerende konstatere, at vi i al væsentlighed har forsøgt at afstemme vore spørgsmål, så de ”passede til” de interviewpersoner, vi nu engang havde. Som nævnt skulle artiklens fyldige interviewuddrag gerne have givet ”kød på” disse afsluttende lidt mere generelle betragtninger. Kommende forskning bør forfølge de metodiske refleksioner og også mere præcist udfolde guidelines for interviewforskning med unge. Selvom denne artikel har givet en række skitser er det fortsat en væsentlig forskningsmæssigt udfordring yderligere at bidrage med bud på hvordan unges fornemmelse for selv og identitet på engang er kontinuert og flydende, forandrende i en ramme hvor individet dynamisk forstås sammenspundet med sin kulturelle kontekst.

Referenceliste

- Arnett, J. J. (2005). The vitality criterion: A new standard of publication. *Journal of Adolescent Research*, 20, 3-7.
- Bassett, R., Beagan, B. L., Ristovski-Slijepcevic, S., & Chapman, G. E. (2008). Tough teens. The methodological challenges of interviewing teenagers as research participants. *Journal of Adolescent Research*, 23(2), 119-131.
- Bauman, Z. (2001). Identity in the globalising world. *Social Anthropology*, 9(2), 121-129.
- Bauman, Z. (2001). *The individualized society*. Malden, MA: Polity Press.
- Bauman, Z. (2007, Nr. 17, Oktober). *Djøfbladet*.
- Bertelsen, P. (Ed.). (2002). *Vinkler på selvet*. Århus: Klim.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* (3), 77-101.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (2000). Personlig kommunikation. Cornell University. New York.
- Bronfenbrenner, U., & Evans, G. W. (2000). Development science in the 21st century: Emerging theoretical models, research designs, and empirical findings. *Social Development*, 9, 115-125.
- Bruner, J. (1990). *Acts of meaning*. Cambridge: Harvard University Press.

- Bruner, J. (1996). A narrative model of self constructionism. *Psyke og Logos*, 17, 154-170.
- Bruner, J. (2003). Self-making narratives. In R. Fivush & C. A. Haden (Eds.), *Autobiographical memory and the construction of a narrative self* (pp. 209-225). New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Burns, R. B. (1979). *The self concept*. London: Longman.
- Calhoun, G., & Morsen, W. C. (1977). The self-concept and self-esteem: Another perspective. *Psychology in the Schools*, 14, 318-322.
- Coopersmith, S. (1967). The antecedents of self-esteem. In R. C. Atkinson (Ed.), *Psychology in progress: Readings from scientific american*. San Francisco: Freeman.
- Dencik, L. (1996). Familien i velfærdsstatens forandringsproces. *Dansk Sociologi*(1), 57-82.
- Dencik, L. (2001). *Living in modern times: Implications for the lives of children and their families*. Paper presented at the International Conference of the International Commission on Couple and Family Relations (Opening plenary lecture), Stockholm 17-20 July, 2001.
- Dencik, L. (2005). Børns tilegnelse af livskvalifikationer til den postmoderne tilværelse - om betydningen af børns dobbeltsocialisation i den moderne velfærdsstat. In *Mennesket i postmoderniseringen - om barndom, familie og identiteter i opbrud*. Værløse: Billesø & Baltzer.
- Dencik, L. (2005). Individens identiteter i højforanderlige samfund. In *Mennesket i postmoderniseringen - om barndom, familie og identiteter i opbrud* (pp. 117-141). Værløse: Billesø & Baltzer.
- Dencik, L. (2006). Personlig kommunikation. Roskilde Universitet Center.
- Elbaum, B., & Vaughn, S. (2001). School-based interventions to enhance the self-concept of students with learning disabilities: A meta analysis. *The Elementary School Journal*, 101(3), 303-329.
- Erikson, E. H. (1971). *Identitet, ungdom og kriser*. Kbh.: Hans Reitzels forlag.
- Geertz, C. (1973). Thick description: Toward an interpretive theory of culture. In *The interpretation of cultures: Selected essays*. (pp. 3-30). New York: Basic Books.
- Gergen, K. J. (1968). Personal consistency and the presentation of self. In C. Gordon & K. J. Gergen (Eds.), *The self in social interaction*. New York: Wiley.
- Gergen, K. J. (2006). *Det mættede selv*. Viborg: Dansk psykologisk forlag.
- Giddens, A. (1999). *Modernitet og selvidentitet*. København: Hans Reitzels forlag.
- Giorgi, A. (1975). An application of phenomenological method in psychology. In A. Giorgi, C. Fischer & E. Murray (Eds.), *Duquesne studies in phenomenological psychology* (Vol. II, pp. 82-103). Pittsburg, PA: Duquesne University Press.
- Hansen, F. T. (2001). *Kunsten at navigere i kaos*. Vejle: Kroghs Forlag.
- Hansford, B. C., & Hattie, J. A. (1982). The relationship between self and achievement / performance measures. *Review of Educational Research*, 52, 123-142.
- Harré, R. (1998). *The singular self. An introduction to the psychology of personhood*. London: Sage Publications.
- Harré, R. (2006). Research seminar on socialpsychology in radicalized modernity. Roskilde Universitet.
- Harter, S. (1985). Competence as a dimension of self-evaluation: Towards a comprehensive model of self-worth. In R. Leahy (Ed.), *The development of the self*. New York: Academic Press.

- Illeris, K., Katznelson, N., Simonsen, B., & Ulriksen, L. (2002). *Ungdom, identitet og uddannelse*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Johansson, T. (2003). *Billeder af selvet - hverdagslivets forandring i det senmoderne samfund*. Århus: Forlaget Klim.
- Jørgensen, C. R. (2008). *Identitet - kulturalanalytiske perspektiver*. København: Hans Reitzels forlag.
- Kroger, J. (2000). *Identity development*. New York: Sage Publications.
- Kroger, J. (2005). Critique of a postmodernist critique. *Identity: An international Journal of Theory and Research*, 5(2), 195-204.
- Kvale, S. (1998). *Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview* (2 ed.). Kbh.: Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, S. (2002). The church, the factory and the market as metaphors for psychology. In C. V. Hofstein & L. Bäckman (Eds.), *Psychology at the turn of the millennium* (Vol. 2, pp. 409-436). New York: Taylor & Francis/ Hove.
- Køppe, S. (2007). Selvet. In B. Karpatschof & B. Katzenelson (Eds.), *Klassisk og moderne psykologiske teori* (pp. 404-429). København: Hans Reitzels forlag.
- Langdridge, D. (2006). *Psykologisk forskningsmetode - en indføring i kvalitative og kvantitative tilnærminger*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Langdridge, D. (2007). *Phenomenological psychology: Theory, research and methods*. London: Harlow: Pearson Education.
- Launsø, L., & Rieper, O. (1998). *Forskning om og med mennesker*. Kbh.: Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck.
- Marcia, J. E. (2002). Adolescence, identity, and the bernardone family. *Identity: An international Journal of Theory and Research*, 2 (3), 199-209.
- Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion and motivation. *Psychological Review*, 98, 224-253.
- Markus, H. R., & Wurf, E. (1987). The dynamic self-concept: A social psychological perspective. *Annual Review of Psychology*, 38, 299-337.
- Marsh, H. W., & Yeung, A. S. (1998). Top-down, bottom-up, and horizontal models: The direction of causality in multidimensional, hierarchical self-concept models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 509-527.
- McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology*, 5(2), 100-122.
- Mead, G. H. (1972 [1934]). *Mind, self and society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Muijs, R. D. (1997). Predictors of academic achievement and academic self-concept: A longitudinal perspective. *British Journal of Educational Psychology*, 67(3), 263-277.
- Olesen, H. (2002). *Kvalitative analysestrategier og kvalitets sikring*. København: SFI.
- Potter, J. (2005). Qualitative interviews in psychology: Problems and possibilities. *Qualitative Research in Psychology* (2), 281-307.
- Poulsen, A. (1994). Selvet? *Psyke & Logos*, 15(2), 378-392.
- Poulsen, A. (2002). *Udvikling, risiko og modernitet*. Århus: Klim.
- Rattansi, A., & Phoenix, A. (1997). Rethinking youth identities: Modernist and postmodernist framework. In J. Bynner, L. Chisholm & A. Furlong (Eds.), *Youth, citizenship and social change in european context* (pp. 121-150). Aldershot, UK: Avebury.
- Salmonsens Konversationsleksikon. (1926). *Om selv og selvpfattelse i salmonsens konversations leksikon* (Vol. 21). København: J. H. Schultz Forlagsboghandel.

- Schultz Jørgensen, P. (2002). Den konstruerede identitet. In O. Løw & E. Svejgaard (Eds.), *Psykologiske grundtemaer*. Århus: KvaN.
- Shope, J. H. (2006). You can't cross a river without getting wet: A feminist standpoint on the dilemmas of cross-cultural research. *Qualitative Inquiry*, 12, 163-184.
- Simonsen, B. (2002). Skriv noget om centrale spørgsmål i forbindelse med debatten om unge og forskning om unge. *Vera - Tidsskrift for Pædagoger*, 21.
- Smith, J. A. (1996). Beyond the divide between cognition and discourse: Using interpretative phenomenological analysis in health psychology. *Psychology and Health* (11), 261 - 271.
- Smith, J. A., Harré, R., & von Langenhove, L. (Eds.). (1995). *Rethinking methods in psychology*. London: Sage.
- Smith, J. A., Jarman, M., & Osborn, M. (1999). Doing interpretative phenomenological analysis. In M. Murray & K. Chamberlain (Eds.), *Qualitative health psychology: Theories and methods*. London: Sage.
- Sommer, D. (1996). *Barndomspsykologi. Udvikling i en forandret verden*. København: Hans Reitzels forlag.
- Spaten, O. M. (2006, November). *Methodological and theoretical issues in research on self-concept development: Combining qualitative and quantitative methods in longitudinal studies*. Paper presented at the Department of Psychology, University of Roskilde.
- Spaten, O. M. (2007). *Børns identitet og selvopfattelsesudvikling - en længdesnitsundersøgelse med forskellige børnegrupper i Danmark*. Aalborg: Forlaget CHREB.
- Thagaard, T. (2004). *Systematik og indlevelse*. Kbh.: Akademisk Forlag.
- Tønnes Hansen, J. (1999). Identitet og integritet: Aspekter ved unges identitetsdannelse i en kulturel frisat samfundsepoke. In A. Knudsen & C. N. Jensen (Eds.), *Ungdomsliv og læreprocesser i et moderne samfund* (pp. 97-111). Århus: Århus Universitetsforlag.
- Ziehe, T. (1995). *Ambivalenser og mangfoldighed - en artikelsamling om ungdom, skole, æstetik og kultur*. København: Politisk Revy.
- Ziehe, T. (2002). *Ny ungdom og usædvanlige læreprocesser* (2. ed.). København: Politisk Revy.
- Ziehe, T. (2004). *Øer af intensitet i et hav af rutine* (2. ed.). København: Politisk Revy.
- Ziehe, T., & Stubenrauch, H. (1983). *Ny ungdom og usædvanlige læreprocesser*. København: Politisk Revy.

ⁱ Christina, Mette, Signe, Mads, Ina, Morten, Andrea og Thomas.

ⁱⁱ Marianne er et pseudonym.

Unge paradoksale selvdannelse mellem interaktion og instans

Et empirisk studie af unges paradoksale selvdannelse mellem social interaktion og psykisk instans reflekterende det klassiske ”en/mange problem”.

Spørgsmålet er, om vi gennem interview med disse unge bliver bragt tættere på en forståelse af, om de to oftest opstillede og modstillede psykologiske ’hovedskoler’ i stedet er labyrintisk forbundne? Herudover er det undersøgelsens formål yderligere at belyse postmoderne unges identitetsdannelse. 12 danske unge i 15-års alderen – fra en storbys yderkvarterer – blev interviewet, og resultaterne viser, at postmoderne unge mestrer på engang at fastholde tanken og fornemmelsen af sig selv som værende den samme over tid samtidig med en bevidst forflytning og pendulering mellem vidt forskellige roller og adfærdsmønstre i diverse sociotoper. Konklusionen er, at unges selvrefleksive kompetencer matcher globaliseringens fordringer, men også at dannelsesprocessen fordrer betingelser og spejlingsmuligheder fra en bred vifte af betydningsfulde andre. Områder for fremtidig forskning påpeges i slutningen af artiklen.